

**“ДОЦ” ХХК-НИЙ ДОРНОД АЙМГИЙН ХЭРЛЭН СУМЫН
НУТАГТ ОРШИХ ТҮГЭЭМЭЛ ТАРХАЦТАЙ ОРД АШИГЛАХ
“ОВООТ” ТӨСЛИЙН 2025 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН**

Тусгай зөвшөөрлийн дугаар: MV-21000063 ДО-002А
Регистрийн дугаар: 2011506

ХЯНАСАН:

ХБОБХГ-ЫН
МЭРГЭЖИЛТЭН

З.АЗЖАРГАЛ

БИЕЛЭЛТИЙГ ТАЙЛАГНАСАН:

“ДОЦ” ХХК

ЗАХИРАЛ

Б.БАЗАРГҮР

2025 он

ГАРЧИГ

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	3
1.1. Төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллагын мэдээлэл.....	3
1.2. Төслийн байршил.....	3
1.3. Төслийн нөөц, хүчин чадал	4
1.4. Төслийн дэд бүтэц.....	7
1.4.1. Усан хангамж.....	7
1.4.2. Цахилгаан хангамж.....	8
3. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	10
4. ДҮЙЦҮҮЛЭН НӨХӨН СЭРГЭЭХ, ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	17
7. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	20
8. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	21
9. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	23
10. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ	25
11. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	27
12. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	29
13 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал	30
14. ХАВСРАЛТ	33

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл	3
Хүснэгт 2. ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрлийн газар зүйн солбицол.....	3
Хүснэгт 3. Жилд ажиллах хугацаа	5
Хүснэгт 4. 2024 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал	9
Хүснэгт 5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	10
Хүснэгт 6. Дүйцүүлэн нөхөн сэргээх, орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний биелэлт	17
Хүснэгт 7. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	20
Хүснэгт 8. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	21
Хүснэгт 9. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	23
Хүснэгт 10. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлт	25
Хүснэгт 11. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт	27
Хүснэгт 12. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний биелэлт	31

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. “Овоот” нэртэй талбайн байршлын зураг	4
Зураг 2. Төслийн талбайн харагдах байдал.....	4
Зураг 3. Бутлах үйлдвэрийн технологийн схем	5
Зураг 4. Овоот төслийн фото зураг	7
Зураг 5. Гүн өрмийн худаг	7
Зураг 6. Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц	8
Зураг 7. Бутлуур шигшүүр	8
Зураг 8 Сайжруулсан шороон зам, замын тэмдэг тэмдэглэгээ, зам талбай, мод усалгаа	14
Зураг 9 Засварын талбайг цементлэж буй	14
Зураг 11. Хог хаягдлын гэрээ.....	15
Зураг 12. Түлшний запрушк, хаягдал тос хадгалах сав	15
Зураг 13. Шимт хөрсний овоолго, хэлбэржүүлэлт	16
Зураг 14. Ахуйн хог хаягдлын түр цэг, судалгааны тайлангийн нүүр, тээврийн хэрэгслийн гэрчилгээ	16
Зураг 15. Мод тарих ажлын гүйцэтгэл	18
Зураг 16. Дүйцүүлэн хамгааллаар техникийн нөхөн сэргээлт хийхийн өмнө ба хийсний дараах	19
Зураг 17. Үерийн уснаас хамгаалах далан шуудуу, тоног төхөөрөмжийн газардуулга, ХАБЭА-н журам	22
Зураг 18. Ахуйн хог хаягдлын цэг, аюултай хог хаягдал хадгалалт	24
Зураг 19. Ургамал, амьтны мониторингийн судалгаа	26
Зураг 20. Ус, агаар, хөрсний шинжилгээний дүн	27
Зураг 21. Хөдөлмөр хамгааллын хувцас, аюулгүй ажиллагааны самбар	29
Зураг 22. Тайлан хүргүүлэх тухай албан бичиг	30

ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл

Хүснэгт №1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл

1	Төслийн нэр:	Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт орших Чойбалсан хотын барилгын чулууны ордын зүүн хэсэг “Овоот” нэртэй ордыг ил аргаар ашиглах төсөл
2	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн нэр:	“ДОЦ” ХХК нь Монгол улсын 0711001112 тоот бүртгэлийн дугаар, 2011506 регистрийн дугаар бүхий аж ахуйн нэгжийн гэрчилгээтэй.

1.2. Төслийн байршил

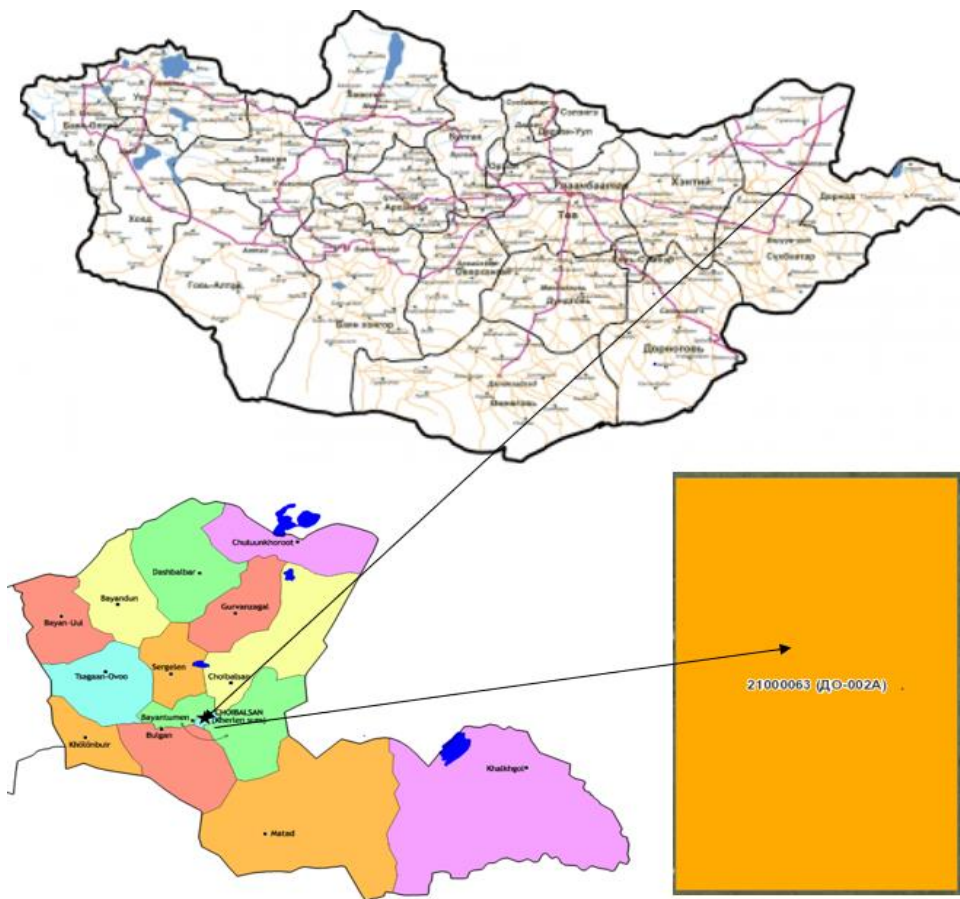
“Овоот” нэртэй талбай нь Улаанбаатар хотоос зүүн тийш 650 км-т Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт Чойбалсан хотоос баруун тийш 7.5 км-т Хэрлэн голын хойд талд 803.0 тоот өндөрлөгтэй Овоот уулаас ЗХ 70 хэмээр 500 метр зайд М-50-133 хавтгайд байрлана.

Талбайн хэмжээ: 26.67 га

Газарзүйн солбицол

Хүснэгт №2. ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрлийн газарзүйн солбицол

Цэгийн дугаар	Уртраг	Өргөрөг
1	114° 25' 05.53”	48° 02' 58.81”
2	114° 25' 25.64”	48° 02' 58.81”
3	114° 25' 25.64”	48° 03' 19.52”
4	114° 25' 05.53”	48° 03' 19.52”

Зураг №1. “Овоот” нэртэй талбайн байрилын зураг

Зураг №2. Төслийн талбайн харагдах байдал

1.3.Төслийн нөөц, хүчин чадал

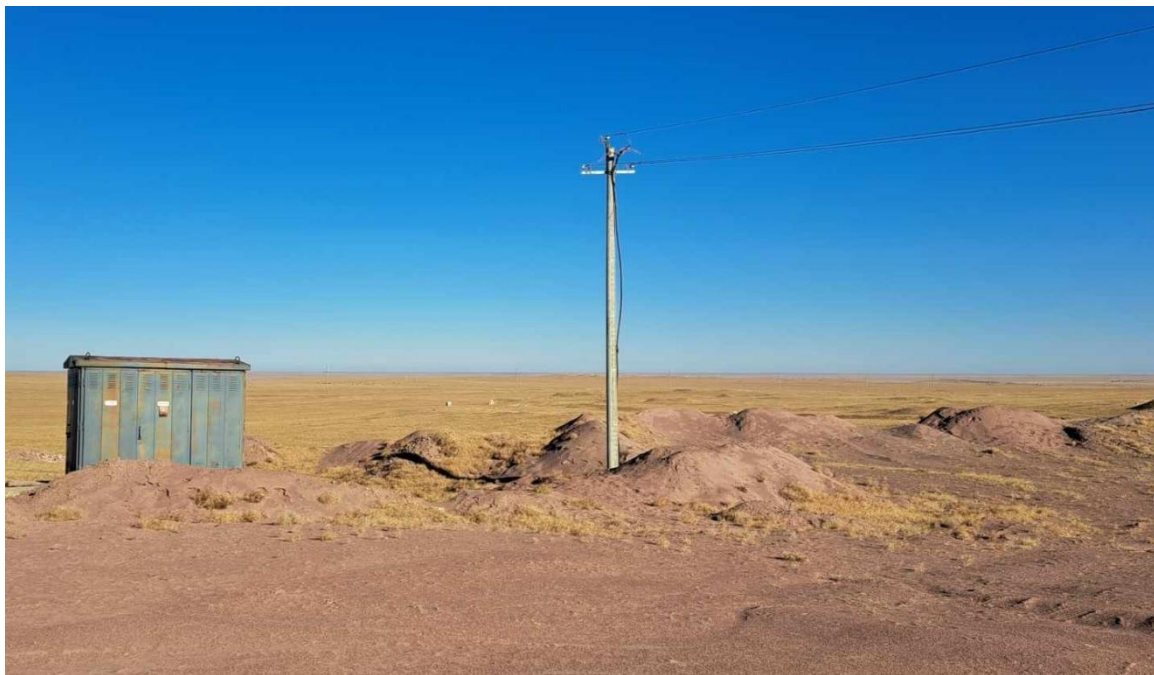
Ил уурхайн хүчин чадал: Нийт үйлдвэрлэлийн нөөцийг олборлоход 56 жил шаардлагатай ба төсөлд эхний 10 жилийн нарийвчилсан судалгаа болон батлагдсан нөөц буюу ордын хэмжээнд эдийн засгийн тооцоо судалгааг хийсэн.

1.4.Төслийн дэд бүтэц

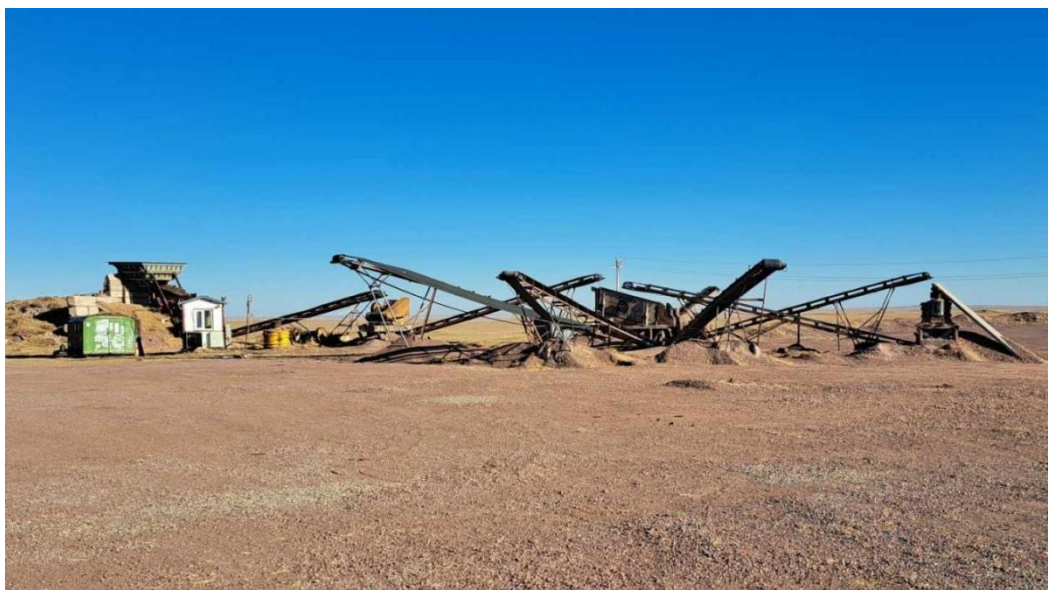
1.4.1. Усан хангамж: Зам усалгааны усыг Чойбалсан хотоос авч хангахаас гадна ундны усаа цэвэр усны үйлдвэрээс 18.9 литрийн баллонтой ус зөөж хангана.

Уурхайн үндсэн ус хэрэглээ нь унд ахуйн болон зам, талбайн усалгаа байх ба технологийн хэрэгцээнд гүн өрмийн худгаас ус авч ашигладаг байсан боловч эвдэрсэн.

1.4.2. Цахилгаан хангамж: “Доц” ХХК нь Овоот нэртэй барилгын чулууны ордын цахилгааны эх үүсвэрийг Чойбалсан хотоос Баянтүмэн сумын хоорондох 6000 кВт-ын агаарын шугам 770 м урт, 400 кв/т трансформатор суурилуулан ашиглаж байна. Уурхайн кемп, засварын хэсэг, бутлах шигшүүр зэргийг цахилгаанаар хангадаг.

Зураг 7 Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц

Зураг 8 Бутлуур, шигшүүр

2. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт №5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Төлөвлөсөн хийгдэх ажил	Төлөвлөгөөний биелэлт
1.	Олборлолтын явцад карьерын ханыг ухах нураах, ачих, тээвэрлэх, овоолгод байршуулах зэрэг үйл ажиллагаанаас тоосжилт үүсч агаарын чанарт нөлөөлөх	10 м/с-ээс дээш хүчтэй салхитай үед олборлолтын үйл ажиллагааг түр зогсоох	Хүчтэй салхитай өдөр ажиллах горимд заасан хоногт багтаан олборлолтын үйл ажиллагааг үнэлгээнд зааснаар түр зогсооно.
		Уурхайн дотоод, гадаад тээврийн замыг шаардлагатай үед чийгшүүлж усалгаа хийх, тоос дарагч бодис ашиглах	Сайжруулсан 400 м тээврийн зам болон карьерийн дотоод зам талбайг 5 тн багтаамжтай зөөврийн усалгааны автомашинаар усалгааг тогтмол хийж байна.
2	Шатах тослох материал болон нефтийн бүтээгдэхүүний асгаралтаас ууршимтгай органик нэгдлүүд агаарт дэгдэж тухайн орчны агаар болон хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх	Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг чанд мөрдөж ажиллах, асгаралт болсон тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээг яаралтай авах, саармагжуулах хэрэгслийг талбайд бэлэн байлгах	Машин техникийн засвар үйлчилгээний талбай болон тээврийн хэрэгслийн парк талбайн хөрсөнд нэвчсэн нефтийн бохирдлыг цэвэрлэсэн.
3	Бүтээгдэхүүнийг тээвэрлэх үед хүнд даацын машин механикмын хөдөлгөөнөөр сул шороо үүсч, тоосжилт ихсэж агаарын чанарт нөлөөлөх	Тээвэрлэлтийн үед хурдны хязгаар тогтоох (40 км/цагаас хэтрэхгүй байх), тэмдэг, тэмдэглэгээ байршлуулах, цаашид засч сайжруулах	Тусгай зөвшөөрэлтэй талбайн гадаад болон дотоод замын хэсэгт замын тэмдэг тэмдэглэгээ засч сайжруулсан.
		Бүтээгдэхүүн тээвэрлэх 400 м замыг хөрөнгө оруулалтаа нөхөх хүртэл сайжруулсан шороон зам тавьж ажиллана.	Тээвэрлэлтэд сайжруулсан 400 м шороон зам ашигладаг.
4	Машин техник, тоног төхөөрөмжийн хөдөлгүүрийн яндангаас гарах утаа, тортог бусад элемент зэрэг нь агаарын чанарт нөлөөлөх	Тээврийн хэрэгслүүдэд Монгол Улсад мөрдөгдөж буй утааны ба бохирдлын стандартууд (MNS 5013:2003 бензин хөдөлгүүрээс ялгарах бохирдуулагчид, MNS 5014:2003 дизель хөдөлгүүрээс ялгарах бохирдуулагчид) болон Олон улсын холбогдох стандартуудын шаардлагын дагуу хяналт хийж, түүнд нийцүүлэх	Авто тээврийн хэрэгсэл болон утгуурт ачигчийг жил бүр үзлэг оношилгоонд хамруулж Монгол Улсад мөрдөгдөж буй утааны ба бохирдлын стандартуудыг чанд мөрдөн ажиллаж байна.

**“ОВООТ” ДО-002 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН 2025 ОНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЙЛАН**

		Ашиглагдаж буй машин техникээс ялгарах хорт утааг стандартын түвшинд байлгах, агаар бохирдуулсны төлбөрийг төлөх, техникийн үзлэг, засвар үйлчилгээг тогтмол хийж байх	Батлагдсан засварын ажлын графикийн дагуу сар бүр машин техникээс ялгарах хорт утааг стандартын түвшинд байлгахад анхаарч, агаар бохирдуулсны төлбөрийг төлж, техникийн засвар үйлчилгээг тогтмол хийж байна.
5	Олборлолтын үед хөрс хуулалт хийгдэх ба тухайн талбайн ургамлан нөмрөг хөрстэй хамт гадаргаас зайлуулагдах	Уурхайн ашиглалт дууссаны дараагаар биологийн нөхөн сэргээлтийг стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх	Төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайланд тусгасны дагуу хийж гүйцэтгэнэ
6	Хөрсний гадаад овоолго үүсгэх талбайн ургамлан нөмрөг уурхайн ашиглалтын хугацаанд овоолгын дор дарагдах, бүлгэмдлийн унаган хэв шинж өөрчлөгдөх		
7	Машин техникээс тос тосолгооны материал асгарч ургамлан нөмрөгийг бохирдуулах	Техникийн эвдрэл гэмтлийг зориулалтын талбай (засварын цех)-д байрлуулж засах	Автомашин техникийг зориулалтын талбайд байрлуулж засвар үйлчилгээ хийдэг.
8	Ил уурхайгаас хуулах хөрсийг автосамосвалаар тээвэрлэх ба хүнд даацын машин механикмын нөлөөгөөр ургамлан нөмрөг талхлагдах, ургах чадвараа алдах	Уурхайн авто замуудыг дулааны улиралд болон тоос ихээр босох үед усалгаа хийж чийгшүүлэх зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх	Агаарын чанарын хэсэгт биелэгдсэн.
9	Шатах тослох материал болон нефтийн бүтээгдэхүүний асгаралтаас ургамлан нөмрөг бохирдох	Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг чанд мөрдөж ажиллах, асгаралт болсон тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээг авах, саармагжуулах хэрэгслийг төслийн талбайд бэлэн байлгах	Агаарын чанарын хэсэгт биелэгдсэн.
10	Уурхайн гал тогоо, угаалгаас гарах шингэн хаягдал, мөн хоолны үлдэгдэл, хог хаягдал зэргийн нөлөөгөөр ургамлан нөмрөг бохирдох	Ахуйн гаралтай шингэн хаягдлыг зориулалтын талбайд түр хадгалж биобэлдмэлээр тогтмол ариутгах, цаашид байгаль орчинд хальгүй зайлуулах арга хэмжээг сонгон хэрэгжүүлэх	Хог хаягдлын МТ-нд биелэгдсэн.

**“ОВООТ” ДО-002 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН 2025 ОНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЙЛАН**

11	Бүтээгдэхүүн олборлолтын хэмжээ нэмэгдсэн үед хөрс хуулалт хийгдэх ба тухайн талбайн хөрсөн бүрхэвч гадаргаас зайлуулагдах	Олборлолт нэмэгдэх бүрт шимт хөрсийг хуулж, тусгай талбайд стандартын дагуу байршуулж, хэлбэржүүлж хамгаалах	Уулын ажлын төлөвлөгөөнд тусгагдсан газрын шимт хөрсийг стандартын дагуу хуулж карьерын баруун хойд хэсэгт тусгай талбайд хадгалан хэлбэржүүлж тэмдэгжүүлсэн.
12	Машин техникээс тос тосолгооны материал асгарч хөрс бохирдуулах	Техникийн эвдрэл гэмтлийг зориулалтын талбай (засварын цех)-д байрлуулж засах	Ургамлан нөмрөгийн чанарын хэсэгт биелэгдсэн.
13	Шатах тослох материал болон нефтийн бүтээгдэхүүний асгаралтаас хөрс бохирдох	Засварын цех, ШТМ-ын агуулах, хуучин тос хадгалах цэг, ШТС зэргийн талбайг цементлэх, цаашид засч сайжруулж байх	Карьерийн техникүүдэд түлш түгээх 5 тн багтаамжтай автоцистерн түүний түлш түгээх талбайд цементэн хавтан дэвссэн.
14	Ил уурхайгаас хуулах хөрсийг автосамосвалаар тээвэрлэх ба нүүрс тээвэрлэх хүнд даацын машин механикмын нөлөөгөөр хөрсөн бүрхэвч элэгдэж, эвдрэлд орох, сул шороо ихээр үүсэх	Уурхайгаас өртөө хүрэх гол замын сүлжээ, маршрутыг тогтоох, сайжруулсан хайрган хучилттай болгох, цаашид арчилж тордох	Агаарын чанарын хэсэгт биелэгдсэн.
		Замын усалгааг тоосжилт ихтэй үеүдэд хийж байх	Агаарын чанарын хэсэгт биелэгдсэн.
15	Уурхайн гал тогоо, угаалгаас гарах шингэн хаягдал, мөн хоолны үлдэгдэл, хатуу хог хаягдал зэргийн нөлөөгөөр хөрс бохирдох	Хог хаягдлыг зориулалтын саванд хадгалж, сумын нэгдсэн хогийн цэгт сар тутам зөөвөрлөн хаяж байх	Хог хаягдлын МТ-нд биелэгдсэн.
		Ахуйн гаралтай шингэн хаягдлыг зориулалтын талбайд түр хадгалж биобэлдмэлээр тогтмол ариутгах, цаашид байгаль орчинд хальгүй зайлуулах арга хэмжээг сонгон хэрэгжүүлэх	Хог хаягдлын МТ-нд биелэгдсэн.
16	Хөрсөнд үүрлэдэг жижиг хөхтөн амьтад, бусад шавж зэрэг амьд биетүүдийн амьдрах орчин алдагдах, сүйтгэгдэх	Уурхайн эдэлбэрээс бусад эрүүл талбайд газар ухаж, амьтдын үүр нүх сүйтгэхгүй байх	Төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайланд тусгагдсан сөрөг нөлөөллийг үүсгээгүй.
17	Тоосжилтын улмаас уурхайн ойр орчмын амьдрах орчин доройтох	Уурхайн тээврийн замыг шаардлагатай үед чийгшүүлж усалгаа хийх	Агаарын чанарын хэсэгт биелэгдсэн.
18	Шатахуун, тослох материал асгарснаас амьдрах орчин бохирдох, доройтох	Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг чанд мөрдөж ажиллах, асгаралт болсон тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээг авах,	Агаарын чанарын хэсэгт биелэгдсэн.

**“ОВООТ” ДО-002 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН 2025 ОНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЙЛАН**

		саармагжуулах хэрэгслийг төслийн талбайд бэлэн байлгах	
19	Хог хаягдлыг (хоолны) эмх замбраагүй хаяснаас болж зарим махчин амьтад идэх, амьтдын амьдрах орчин доройтох, бохирдох	Хог хаягдлын ангилан ялгаж, тогтмол хугацаанд зайлуулах, хогийн цэгийг халдваргүйжүүлж байх Ахуйн гаралтай шингэн хаягдлыг зориулалтын талбайд түр хадгалж биобэлдмэлээр тогтмол ариутгах, цаашид байгаль орчинд хальгүй зайлуулах арга хэмжээг сонгон хэрэгжүүлэх	“Хэрлэн тохижилт үйлчилгээ” ОНӨААҮГ-тай 2025 оны 1 дүгээр сарын 16-ны өдөр Хамтран ажиллах гэрээ байгуулан гэрээний дагуу ахуйн хог хаягдлыг зайлуулдаг.
20	Уурхайн орчимд тохиолддог амьтдын тохиолдоц багасах	Уурхай орчимд амьтдын тооллого, ажиглалт, мониторингийг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэж байх	Мэргэжлийн байгууллага болох Далангийн Хөшөөт ХХК-аар 2025 оны байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт ажлыг гэрээ байгуулан хийлгүүлсэн.
21	Ил уурхайн гүн доошлохын хэрээр усны шүүрэлт ихсэж, уурхайгаас зайлуулах усны хэмжээ нэмэгдэж газрын доорх ус хомсдох магадлалтай үед	Ус ашиглах гэрээг холбогдох байгууллагуудтай байгуулах Өөрсдийн эх үүсвэрийн усан хангамжтай болох, худаг гаргах Усны бүх эх үүсвэрийг тоолууржуулах (ус шавхах насос, худаг г.м)	Ус ашиглалттай холбоотой карьерын хэрэгцээнд зориулж гүн өрмийн худаг гаргах ажлыг 2026 оны зйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна.
22	Шатах, тослох материал, нефтийн бүтээгдэхүүн зэрэг бодис алдагдах, хур тунадас болон үерийн усаар угаагдан усан орчинг бохирдуулах	Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг чанд мөрдөж ажиллах, асгаралт болсон тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээг авах, саармагжуулах хэрэгслийг төслийн талбайд бэлэн байлгах	Агаарын чанарын хэсэгт биелэгдсэн.
23	Уурхайн ухаш үүсэх, далан байгуулах, суваг шуудуу татах, хөрс эвдрэлд оруулах зэргээр газрын гадаргын хэлбэр дүрсийг өөрчилснөөр гадаргын урсцын байгалийн унаган тогтоц өөрчлөгдөх	Бусад шаардлагагүй тохиолдолд гадаргын хэлбэр, төрх байдлыг өөрчлөхгүй байх	Төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээг мөрдлөг болгон ажиллана. Гадаргын хэлбэр, төрх байдлыг өөрчлөх шаардлага үүсээгүй байна.

Зураг 9 Сайжруулсан шороон зам, замын тэмдэг, тэмдэглэгээ, зам талбай, мод усалгаа

Зураг 10 Засварын талбайг цементлэж 8 бохирын кольцо суулгав.

--	--	--	--	--

БАТЛАВ
“ХЭРЛЭН ТОХИЖИЛТ
ҮЙЛЧИЛГЭЭ” ОНВААТУУЙН
ЗАХИРАЛ
БАТЛАВ
“ДОЦ” ХХК
ДОЦ
ЗАХИРАЛ

ХАМТРАН АЖИЛЛАХ ГЭРЭЭ

2025 оны 01 сарын 31 өдөр Чойбалсан хот

Нэг талаас “Хэрлэн тохижилт үйлчилгээ” ОНВААТУУЙ (цаашид “А” тал гэнэ), түүнийг төлөөлөн Ерөнхий нийтлэн бодогч ажилтай Өлзийтүвшин овоотой Түрлүүсүрэн Нөгөө талаас түүнийг төлөөлж захирал албан тушаалтай Б.Базарпүр (цаашид “Б” тал гэнэ), ИРД.2011506/ бид дараах нөхцөлөөр энэхүү гэрээг байгуулав.

1. “А”, “Б” талын нийтлэг үндэслэл

1.1. “А”, “Б” талууд нь хүний эрүүл мэнд хэрэглэн байгаа орчинд үзүүлэх хортой нөлөөллийг арилгах түүнээс урьдчилан сэргийлэх хөнгүй цэвэр орчинд ажиллаж амьдрах зорилгоор тогтоосон хуваарийн дагуу хаягдал хогийг цуглуулан тээвэрлэж хамтран ажиллана.

1.2. Гэрээний хугацааг “А”, “Б” талууд 2025 оны 01 дугаар сарын 31-ны өдрөөс 2026 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр хүртэл хугацаатай байгуулав. /Гэрээний хугацааг талууд тохиролцон сунгаж болно./

2. “А”, “Б” талын хамтын ажиллагааны удирдлага, хяналт

2.1. “А”, “Б” тал нь гэрээний хэрэгжилт болон талуудын гэрээний талаарх үйл ажиллагаанд хяналт тавих эрхтэй.

2.2. Талууд аль нэг талынхаа шаардсан үед хамтын ажиллагаатай холбоотой өөрийн хийсэн ажлын талаар тайлагнаж болно.

3. Нэг. “А”, “Б” талуудын эдлэх эрх, хүлээх үүрэг

3.1. “Б” тал нь гэрээнд заагдсан хэмжээ, хугацаанд хог хаягдлыг тээвэрлүүлнэ.

3.2. “Б” тал нь хог хаягдлын хураамж **100,000** Нэг зуун мянган/ төгрөгийг Захиргааны хэм хэмжээний актын 2023 оны 07.28-ны өдрийн 6325 дугаарт Бүртгэлтэй Дорнод аймаг, Хэрлэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2023.09.30-ны өдрийн 14/01 тоот тогтоолоор батлагдсан хураамжийн дагуу тусдын “А” талын Хан Банкны 5423167489 тоот дансанд сар бүрийн 25-ны дотор шилжүүлэх.

3.3. “А”, “Б” тал нь “Хог хаягдлын тухай” хуулийн 10 дугаар зүйлийг мөрдлөг болгон ажиллана.

Зураг 11 Зам талбайн усалгаа, хог хаягдлын гэрээ

Зураг 12 Түлшийг зашрушк, хаягдал тос хадгалах сав

Зураг 13 Шимт хөрсний овоолго, хэлбэржүүлэлт

<p>ТЕХНИКИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ Technical specifications</p> <p>1632ДОР</p> <p>Урсгал дугаар Registration plate number</p> <p>Марк, загвар Make, model</p> <p>9726, С. Евро IV</p> <p>Ангилал, хэдлэгийн бэлтгэл Category, engine displacement</p> <p>Бүх жин Gross weight</p> <p>25000 кг, 49 жин 12270 кг</p> <p>Даам, суурьтай тоо Loading capacity, number of axles</p> <p>12730 кг, 2</p> <p>Төрөл Type</p> <p>Тусгай зориулалт</p> <p>Зориулалт Vehicle description</p> <p>Тусгай</p> <p>Аргын дугаар Class number</p> <p>LBZF56KB3BA050820</p> <p>Бүхэлтийн дугаар Chassis number</p>	<p>(MGL)</p> <p>Хөдөлгүүрийн дугаар Engine number</p> <p>2011</p> <p>Үйлдвэрлэсэн өдөр Year of manufacture</p> <p>2011-12-29</p> <p>Өнгө Color</p> <p>Улаар шар</p> <p>Танхлагийн тоо Mes</p> <p>Урсгал бүртгэлийн дугаартай өнгө Color registration plate number</p> <p>Өмчлөгч Owner</p> <p>ДОЦ ХХК</p> <p>Хайр Address</p> <p>Дорнод Хэргэн 06 1</p> <p>№ 05301488</p>	<p>ГЭРЧИЛГЭЭ ОЛГОСОН БАЙГУУЛАГА Certificate issuing authority</p> <p>Бүртгэлийн ажилтан Registration officer</p> <p>З.Сэлэнгэ</p> <p>Тэмдэг Stamp</p> <p>Гарын үсэг Signature</p> <p>2024 Он 06 сар 18 өдөр YYYY MM DD</p> <p>Тусгай тэмдэглэл Additional note</p> <p>ӨӨРӨӨ БУУЛАГ</p>	<p>ТЕХНИКИЙН ХЯНАЛТЫН ҮЗЛЭГ TECHNICAL INSPECTION</p> <table border="1"> <tr> <td>Ор. Сар. Өдөр YYYY.MM.DD</td> <td>Техникийн байр Technical status</td> <td>Гарын үсэг Тэмдэг Signature Stamp</td> </tr> <tr> <td>2024 - 06 - 18</td> <td>05 01061</td> <td></td> </tr> </table> <p>Зөвшөөрөлгүй үнэмлэх Not valid if faded</p>	Ор. Сар. Өдөр YYYY.MM.DD	Техникийн байр Technical status	Гарын үсэг Тэмдэг Signature Stamp	2024 - 06 - 18	05 01061		<p>(MGL)</p> <p>САНАМЖ</p> <p>АВТОТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ӨМЧЛӨГЧ TA</p> <ul style="list-style-type: none"> Шинээр автотээврийн хэрэгсэл өмчлөх авсан бол 72 цагийн дотор. Ашигласнаас хэсээн бол 1 сарын дотор. Нэр, хаяг, арван болон хөдөлгүүрийн дугаар, өнгө өөрчлөгдсөн бол 7 хоногийн дотор тус тус бүртгүүлэх. Жоолоогийн харуулалтын давтанд хэвгүрэх. Хуульд заасан хугацаанд албан татвараа төлөх. Тогтоосон хугацаанд техникийн хяналтын үзлэгт хамруулах үүрэгтэй. 	<p>МОНГОЛ УЛС MONGOLIA</p> <p align="center"> CERTIFICATE OF MATRICULATION DU VEHICULE АВТОТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ CERTIFICATE OF VEHICLE REGISTRATION (MGL) </p> <p>№ 05301488</p>
Ор. Сар. Өдөр YYYY.MM.DD	Техникийн байр Technical status	Гарын үсэг Тэмдэг Signature Stamp									
2024 - 06 - 18	05 01061										

Зураг 14 Ахуйн хог хаягдлын түр цэг, судалгааны тайлангийн нүүр, тээврийн хэрэгслийн гэрчилгээ

3. ДҮЙЦҮҮДЭН НӨХӨН СЭРГЭЭХ, ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

“ДОЦ” ХХК нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг дэмжиж **карьерийн хойд хэсэгт салхин дээр хэсэгт 80** ш улиас, монос жимсний 20 ш модны тарьц суулгасан.

Хүснэгт №6. Орчны хяналт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэрэгжилт
1	Ногоон байгууламж бий болгох	Хайлаас	Төслийн талбайн хэмжээнд	Ашиглалтын талбайн зурвасын дагуух эзэмшил газарт улиас мод тарьж зүлэгжүүлсэн. Мод тарих зориулалттай 500 м.квад газрыг төмөр тороор хашаалсан
2	Овоот толгойн зүүн урд талд байрлах Оросуудын ухаж эвдэрсэн 0.4 газарт шороо дүүргэж нөхөн сэргээлт хийх	Шороо хийж тэгшлэх, шимт хөрсөөр хучих	Механизмын хөлс	Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд эзэнгүй хуучин ухаж орхигдсон 0.4 га газарт дүүргэлт хийж, шимт хөрсөөр хучиж техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн.
3	Хөрс бэлтгэх Нүх бэлтгэх	/Хар шороо, элс, бууц зэргийг бэлтгэнэ/	Ажилтны хөлс	Мод тарих хэсэгт бэлтгэл ажлыг бүрэн хангаж хавар 5 дугаар сарын 24, намар 10 дугаар сарын 24-нд тус тус мод тарьсан.

Зураг 15 Мод тирих ажлын гүйцэтгэл

Дүйцүүлэн хамгаалах техникийн нөхөн сэргээлт 0.4 га

Зураг 16 Дүйцүүлэн хамгааллаар техникийн нөхөн сэргээлт хийхийн өмнө ба дараа

4. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт №7. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал, төг	Биелэлт
1	Археологийн дурсгал	Хэрэв үйл ажиллагааны үед Археологийн болон палеонтологийн ховор түүхийн дурсгалт олдворууд гарч ирвэл төрийн холбогдох байгууллагуудад заавал мэдэгдэх ёстой.	Төслийн талбай	Зардал тооцох боломжгүй	Төслийн талбайд соёлын биет өв 2025 онд илрээгүй болно.
2	Палеонтологийн дурсгал				

5. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт №8. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Болзошгүй аюул, осол сөрөг нөлөө	Нөлөөллөөс зайлсхийх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэрэгжилт
Газар хөдлөлт	Зохих зураг төслийн стандартыг ашиглан гүйцэтгэгч байгууллагад шаардлага тавих, байгууламжийг улсын комисст хүлээлгэн өгөх	Төслийн талбай	Осол гарахаас урьдчилан сэргийлэн, хяналтын байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна.

Аянга цахилгаан	Аянга зайлуулагчийг ЦС-ын байгууламжийн ойролцоох өндөрлөг газруудад суурилуулах. ЦС-ын цахилгаан гүйдэл бүхий тоноглолуудыг бүгдийг нь стандартын дагуу газардуулсан байх	Төслийн талбай	Бутлуур болон шигшүүрийн тоног төхөөрөмжид стандартын дагуу аянга зайлуулагч хийж газардуулсан.
Аадар бороо	Барилга байгуулажуудийн зураг төсөл, чанарт цаг агаарын нөхцлүүдийг тусгах, уурхайг үерээс хамгаалсан далан байгууламжтай болгох	Төслийн талбай	Үерийн ус уурхайн малталт руу урсан орохоос хамгаалсан суваг шуудуу татан хааж хамгаалсан.
Шороон шуурга	Уурхайд онцгой байдлын журам боловсруулан мөрдөж ажиллах	Төслийн талбай	Хүчтэй салхи, шуурганы талаарх сэрэмжлүүлэг мэдээг урьдчилан мэдээлэх, болзошгүй аюул, гамшгийн үед цагийн байдлын талаар холбоо харилцааны техник хэрэгслийг бэлэн байдалд байлгаж ажилласан.
Үер	Гадаргын усны урсацыг өөрчлөх, үерийн далан шуудуу татах, хүмүүст үерийн анхааруулга өгч хүний амь нас, дэд бүтцийг хамгаалах	Төслийн талбай	Уулын ажлын нөлөөгөөр газрын гадаргуу дээр гарсан ан цав, нүх, цөмрөл, уурхайн гүний малталтын дээгүүр байрласан гол мөрний хуурай голдрил, гуу жалгаар дамжин өнгөрөх байдлаар хамгаалсан.
Халдварт өвчин	Өндөр эрсдэлтэй амьтадтай (шувууд) харьцахгүй байх хангалттай хэмжээний хамгаалалтын хэрэгсэлтэй байх (амны хаалт гэх мэт)	Төслийн талбай	Хамгаалалтын хэрэгслийн нөөц бүрдүүлсэн.
Нефть болон химийн аюултай бодис асгарах	Ашиглалт, тээвэрлэлт, хадгалалт зэрэгт анхаарал хандуулж холбогдох журам боловсруулан мөрдөж ажиллах шаардлагатай.	Төсөл хэрэгжих бүс нутаг	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлтэд тусгагдсан.

БАТЛАВ: "ДОЦ" ХХК-ийн ЗАХИРАЛ /ХХК/ БАЗАРГҮР
"ДОЦ" ХХК-ийн Хөдөлмөрийн эрүүл мэнд,
аюулгүй ажиллагааны хууль

Наг. Нөхцөл үндэслэл

- Энэхүү журмын зорилго нь "ДОЦ" ХХК-ийн хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл аюулгүй аюулгүй зохицуулалттай холбогдож хариуцаж зохицуулахад оршино.
- Компани нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл аюулгүй ажиллагааг зохион байгуулахдаа Монгол улсын хууль, тогтоомж, Засгийн газар, зах буйны албан байгууллага, албан тушаалтаас нийтээр дагалд мөрдүүлэхээр гаргасан тушаал, шийдвэр болон энэхүү журмыг үргэлжлэн болгоно.

Хоёр. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл аюулгүй зарчим, зорилго, хэмжээ хурца

- Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл аюулгүй аюулдал нь хууль дараах, компанийн мөхлийн бодлого, үндсэн зарчмыг тодорхойлж, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл аюулгүй шаардлага, стандартыг хангах, амьттах, хөдөлмөр эрхлэгч иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьтгах хөдөлмөрлөлтэй зарчмад тулгуурлана.
- Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл аюулгүй зорилго нь амьт хөдөлмөр эрхлэгч байгаа амьтны эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн чадварыг хэвээр хадгалах, эрүүл ба аюулгүй орчинд хөдөлмөрлөж нөхцөлөө ханганад оршино.
- Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл аюулгүй аюулдал нь аж ахуйн нэгж, байгууллагын аюулгүй ажиллагааны бодлого, төлөвлөгөөний дагуу хэрэгжиж, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагааг бүрэн хамарсан байвал зохино.

Гурав. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл аюулгүй удирдлага ерөнхий зорилго болно

- "ДОЦ" ХХК нь амьтлах буй бүх амьтнуудад компанийн амьтны үнэ цэнэтэй байгаа гэж үзэн, тэдгэрийн амьдрах үүрэг биелүүлэх үед нь эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг нь хангах асуудлыг эрхэмлэж үйлдвэрлэлийн болон бусад буйны л үйл ажиллагаанд НЭН ТҮРҮНД- ХӨДӨЛМӨРИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ бодлогыг нийтийн зарчмуудын гол шалтгуур болгон амьтлана.
- Хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөрийн нөхцөлийг сайжруулах, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, хяналт шалгалтыг зохион байгуулах аялыг амьт олгогч шүр хариуцаж амьтлана.
- "ДОЦ" ХХК нь ХАБЗА асуудал хариуцаж орон тооны амьтныг амьтлуулах бөгөөд уг амьтныг нь амьт олгогчийн шүд удирдлагын дор амьтлах холбогдох хууль дүрэм журмын хүрээнд хариуцаж аюулгүй зохион байгуулана.
- Компаний ХАБЗА асуудал хариуцаж орон тооны бус зөвлөл, амьтны амьтлах дүрэм журмын аялыг тодорхойлохтой холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журмыг нийцүүлэн боловсруулж батлуулах, үйл ажиллагаандаа удирдлага болгон амьтлана.
- "ДОЦ" ХХК нь ХАБЗА асуудал хариуцаж орон тооны бус зөвлөл, Үйлдвэрлэлийн осол хурц хөдөлгөөн судалж бургат орон тооны бус байгын хөдөлж, Онцгой байдлын үед

Зураг 17 Үерийн уснаас хамгаалах далан шуудуу, тоног төхөөрөмжийн газардуулга, ХАБЭА-н журам

6. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт №9. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Биелэлт
	1	2	3	4
1	Ахуйн хатуу хог хаягдлаар орчныг бохирдуулах	Ахуйн хаягдлын цэгт ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн бодис цацаж тогтмол ариутгаж байх Дахин боловсруулах боломжгүй хаягдлыг Хэрлэн сумын тохижилт үйлчилгээний газартай байгуулсан гэрээний дагуу зөвшөөрөгдсөн хаягдлын цэг рүү тээвэрлэн зайлуулах, хог хаягдлын төлбөр тооцоог тогтсон хугацаанд төлж байх	Төслийн хэмжээнд	Ахуйн хаягдлын цэгт ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн бодис цацаж ариутгал хийсэн. Хэрлэн сумын Хэрлэн тохижилт ОНӨҮГ-тай 2025 онд байгуулсан ахуйн хог хаягдлыг гэрээний дагуу зөвшөөрөгдсөн цэг рүү тээвэрлэн зайлуулдаг бөгөөд хог хаягдлын төлбөр тооцоог тогтсон хугацаанд төлж байна.
2	Шингэн хаягдал	Ахуйн хэрэглээнээс гарах шингэн хаягдлыг бохир ус зайлуулах мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан зайлуулах	Төслийн хэмжээнд	
3	Технологийн хаягдлаар орчныг бохирдуулах, халдварт өвчин тархах нөхцөлийг бүрдүүлэх	Технологийн хатуу хаягдлыг аймгийн Хэрлэн тохижилт үйлчилгээ /ОНӨААҮГ/-тай гэрээ байгуулан ажиллах	Төслийн хэмжээнд	Боломжтой хог хаягдлыг дахин ашиглах, ажилласан тос тосолгоо, шатах тослох материалыг тусгайлан битүүмжлэл сайтай саванд хуримтлуулан төслийн талбайд түр хадгалдаг.

Зураг 18 Ахуйн хог хаягдлын цэг, аюултай хог хаягдал хадгалалт

7. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт №10. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлт

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Байгаль орчны бүрэлдэхүүнд үзүүлэх нөлөөлөл	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Биелэлт
1.1	Агаарын бохирдлын шинжилгээ хийлгэж байх	Уурхайлалт явагдаж буй талбайд	Төсөл хэрэгжих талбайд хяналтын 2 цэг сонгох зонхилох салхины доод ба дээд талд	Овоот орлын 2025 оны байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт ажлыг мэргэжлийн байгууллага болох “Далангийн Хөшөөт” ХХК-тай гэрээ байгуулан хийж гүйцэтгэсэн. Шинжилгээний дүн стандартын шаардлага хангасан байна.
1.2	Агаарын тоосны шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх	Уурхай болон үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас орчинд тоосжилт үүсэх, тархах	Бутлах цех, хөрсний овоолго 2 цэг	
1.3	Дуу шуугиан, чичиргээ:	Машин механизмын ажиллагаа, хөдөлгөөнөөр шуугиан үүсэх	Хүнд даацын машины тээврийн зам, бутлуур цех үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн орчим 2 цэгт	
Хөрсний бохирдол				
2.1	Хөрсний морфологи бичиглэл, рН, цахилгаан дамжуулалт, давс %, ялзмагийн агууламж %, шим тэжээлийн элемент, хөрсний механик бүрэлдэхүүн, нүүрс устөрөгчийн нэгдлүүд	Хөрс элэгдэл эвдрэлд орох, үржил шимээ алдах, гадаргын унаган хэлбэр өөрчлөгдөх	Төслийн талбайд 2 цэг сонгох ШТМ түгээх цэгийн орчим болон олборлолтод өртөөгүй цэгт	Карьерын 4 цэгт хөрсний хүнд метал, хөрсний механик бүрэлдэхүүнд дээж авч итгэмжлэгдсэн байгууллагад шинжилгээ хийлгэсэн. Шинжилгээний дүнг тайланд хавсаргав.
	Хүнд металлын агууламж	Түлш, тосолгооны материал болон химийн бодис, хог хаягдлаар хөрс бохирдох	Дээрх 2 цэгт	

**“ОВООТ” ДО-002 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН 2025 ОНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЙЛАН**

**УС, ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ
ЛАБОРАТОРИ**

Дорнод аймаг Харлин сум 11 дугаар баг
Утас: 7058-3087, 70583178
E-mail хааг: domodoboshi@gmail.com

Сорьцын дугаар: 2024/9-13
Дэж ирүүлсэн газрын нэр, хаяг, утас : "ДОЦ" ХХК
Дэж авсан хүний нэр, албан тушаал : Лабораторийн инженер Ж.Гэрэлтуяа
Дээжний тоо, төрөл : 5 Тоос
Шинжилгээний аргын стандарт : DUSTFLAK85-33
Дэж авсан цаг : "ДОЦ" ХХК
Дэж авсан огноо : 2024.05.22
Шинжилсэн огноо : 2024.05.23
Шинжилгээ хийсэн албан тушаалтан : 04
Хуудасны тоо : 1/1

ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

№	Агаарын сорьц авсан цэгийн нэр	Сорьц авсан цаг	Агаарын даралт гПа	Агаарын температур °C	Нийт тоосонцор мг/м³
9	Уурхайн ашиглалтын талбайн баруун урд	10:45	696.2	12.3	4
10	Уурхайн баруун хойно	11:15	696.1	12.7	32
11	Уурхайн карьер дотор тал	11:44	695.8	13.2	140
12	Уурхайн карьер урд тал	12:07	695.8	14.2	16
13	Тээвэрлэх зам	12:36	696.0	14.2	9
Стандарт MNS 4585:2016					500

Хяналт баталгаажуулагч:
ИТГЭМЖЛЭГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ
Лабораторийн эрхлэгч: /С. Мянгардаш/ Б.Гүнчинсүрэн/

Хуульчлан хэрэгтэйгэй хориглоно
Сорилтын дүн нь зөвхөн шинжилсэн дээжинд хүчинтэй

**УС, ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ
ЛАБОРАТОРИ**

Дорнод аймаг Харлин сум 11 дугаар баг
Утас: 7058-3087, 70583178
E-mail хааг: domodoboshi@gmail.com

Сорьцын дугаар: 2024/9-13
Дэж ирүүлсэн газрын нэр, хаяг, утас : "ДОЦ" ХХК
Дэж авсан хүний нэр, албан тушаал : Лабораторийн инженер Ж.Гэрэлтуяа
Дээжний тоо, төрөл : 5 агаар
Шинжилгээний аргын стандарт : MNS 0017-2-5-11:2021
Дэж авсан цаг : "ДОЦ" ХХК
Дэж авсан огноо : 2024.05.22
Шинжилсэн огноо : 2024.05.23
Шинжилгээ хийсэн албан тушаалтан : 04
Хуудасны тоо : 1/1

ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

№	Агаарын сорьц авсан цэгийн нэр	Сорьц авсан цаг	Агаарын даралт гПа	Агаарын температур °C	Азотын давхар исэл	
					гПа	мг/м³
9	Уурхайн ашиглалтын талбайн баруун урд	10:45	696.2	12.3	17	10
10	Уурхайн баруун хойно	11:15	696.1	12.7	10	17
11	Уурхайн карьер дотор тал	11:44	695.8	13.2	12	12
12	Уурхайн карьер урд тал	12:07	695.8	14.2	6	6
13	Тээвэрлэх зам	12:36	696.0	14.2	31	31
Стандарт MNS 4585:2016					200	

Хяналт баталгаажуулагч:
ИТГЭМЖЛЭГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ
Лабораторийн эрхлэгч: /С. Мянгардаш/ Б.Гүнчинсүрэн/

Хуульчлан хэрэгтэйгэй хориглоно
Сорилтын дүн нь зөвхөн шинжилсэн дээжинд хүчинтэй

**"GREEN LAB" LLC
ХӨРС, УСНЫ ЛАБОРАТОРИ**

СОРИЛТЫН ДҮНГИЙН ХУУДАС

Дэж ирсэн огноо: 2024.05.08-30
Шинжилгээ хийлгэж буй байгууллага, хувь хүн: "ДОЦ" ХХК
Холбоо барих дугаар: Дорнод аймаг Харлин сумын нутагт орших Чойбалсан барилгын чулууны орд

Хөрсний химийн задлан шинжилгээний дүн / MNS3310:1991/

№	Лаб №	Дээжний нэр	Гүн см	рН	Давс %	ЦЦЦ	CaCO ₃ %	Ялгарч %	Шингээгдсэн туургууд, мг-ж/100 гр				Шингээгдсэн элементүүд, мг/100 гр
									Ca	Mg	P2O5	K2O	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	242218	Дэж-0	0-20	7.58	0.00	0.061	0.00	3.06	6.1	2.9	1.8	33	
2	242219	Дэж-3	35-50	9.55	0.06	0.096	7.61	1.17	11.9	2.4	1.3	18	
3	242220	Дэж-6	30-50	9.08	0.04	0.084	8.58	1.61	15.4	3.2	0.9	22	
4	242221	Дэж-9	20-30	8.92	0.04	0.084	3.85	0.65	21.8	4.4	0.8	15	

Хөрсний механик бүрэлдэхүүн /MNS 6824:2020/

№	Лаб №	Дээжний нэр	Гүн, см	Механик ширэлзүүр, % ширэлзлийн хэмжээ, мм							
				1.0-2.5	2.5-0.075	0.075-0.05	0.05-0.025	0.025-0.0075	0.0075-0.002	0.002-0.001	0.001
1	242218	Дэж-1	0-20	34.3	45.8	5.1	1.7	10.5	2.6	14.8	
2	242219	Дэж-3	35-50	33.8	29.2	8.9	0.0	18.9	6.1	28.0	
3	242220	Дэж-6	30-50	48.1	26.9	9.3	3.3	10.0	2.8	15.2	
4	242221	Дэж-9	20-35	28.7	41.4	6.6	4.9	9.9	6.4	23.2	

Хөрсний хүнд металл /MNS ISO 11466:2007/

№	Лаб №	Дээжний нэр	Гүн, см	Хүнд металл, мг/г						
				Ni	Cd	Pb	As	Cu	Zn	Cr
1	242222	Дэж-2	15-30	45.4	-	26.4	24.7	77.4	48.6	
2	242223	Дэж-4	5-15	48.1	-	35.1	29.6	79.2	48.1	
3	242224	Дэж-5	15-30	47.1	-	38.1	40.5	80.5	57.2	
4	242225	Дэж-7	0-20	40.6	-	32.1	33.8	78.4	54.6	
Шарын дөрвөн эвчлээр дээж хийжээ				100.0	1.5	70.0	80.0	180.0	100.0	
Элсэнд үеийн эвчлээр дээж хийжээ				60.0	1.0	50.0	80.0	100.0	60.0	
Элсэнд үеийн эвчлээр дээж хийжээ стандарт				MNS 5850:2019/						

Жин Шинжилгээний хариу нь зөвхөн тухайн цэгийн дээжинд хийгдсэн бөгөөд хуульчлан олохуулааг хориглоно

ШИНЖИЛГЭЭ ГҮҮЦЭГЭЭСЭН:
Шинжээч: /С. Мянгардаш/
ХЯНАХ БАТАЛГААЖУУЛАГЧ:
Лабораторийн эрхлэгч: /Б.Гүнчинсүрэн/ М.Сс /

Монгол улс, Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг 9-р хороо, Ням Калмад бийр 10 дугаар 02 зоом
Утас/факс: 72707020, 8890608 E-mail: landowner.mn@gmail.com

**"НАРТ ШҮҮН КОНСАЛТИНГ" ХХК
ХӨРСНИЙ ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИ**

Монгол улс, Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 15-р хороо, УЗГ, Ж 17024 ИХ 10
Утас: (976)-99176123, 9923836
E-mail: arnntesting@gmail.com № 24/05-27

Зөвлөлдөгч: "Далайгийн хөвөөт" ХХК
Дэж авсан цаг: "Дов" ХХК, Дорнод аймаг Харлин сум
Сорьц авсан огноо: 2024 оны 05 сар 20
Уст цэгийн төрөл: худал
Зориулалт: уст
Харилцаагч: худал
Аргын стандарт: MNS1097:1970

Катион	1 дм³		Анион	1 дм³	
	мг/л	мг-экв/л		мг/л	мг-экв/л
Ca ²⁺	36.00	1.80	CO ₃ ²⁻	0.00	0.00
Mg ²⁺	21.00	1.73	HCO ₃ ⁻	176.00	2.88
Fe	0.00	0.00	Cl ⁻	24.00	0.68
K ⁺	2.00	0.05	SO ₄ ²⁻	7.00	0.15
Na ⁺	8.00	0.35	NO ₃ ⁻	13.00	0.23
Дүн	67.00	3.92	Дүн	220.00	3.92

Анион катионуудын нийлбэр
Ca²⁺ 287 мг/л
HCO₃⁻ хасагч хассан анион,
катионуудын нийлбэр 199 мг/л
Физик уусгагчтуйр
Огноо: 0-нэгдүгч
Үнэр: 0-нэгдүгч
Буулагч: Буулагчгүй
Тунгалаг: Тунгалаг

Хуурай үзэгдэл, мг/л: 147 ppm
Ерөнхий хатуулаг: 3.53 мг-экв/л
Ихэл хатуулагтай ус
Урьдчилсан орчин: рН- 7.46
Цахилгаан дамжуулах чадвар
ЕС-0.371 д/см
TDS: 203 ppm
M(0.29) = HCO₃ 74 [O 17]
Ca 46 Mg 44 [Na 9]

Хяналт баталгаажуулагч:
ИТГЭМЖЛЭГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ
Лабораторийн эрхлэгч: /С. Мянгардаш/ С.НЯМДАШ МС
Г.СОЛОНГО Р.Д. Дэл проф.

Жин: эсвэл сорьц: шинжлэгдсэн байгууллага утас: хуульчлан олохуулааг хориглоно

ЗАДЛАН ШИНЖЛЭГЧ:
ХЯНАСАН ЛАБОРАТОРИ
Т.МЭТ

Зураг 20 Ус, агаар, хөрсний шинжилгээний дүн

**8. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН
БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ**

Хүснэгт №11. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын биелэлт

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хугацаа	Биелэлт
1.	Байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын арга хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх чиглэлээр үүрэг хариуцлагын дотоод журам боловсруулж мөрдөх	Төслийн хугацаанд	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй, байгаль орчны ажилтанг гэрээгээр томилон ажиллуулж үүрэг хариуцлагын дотоод журмыг боловсруулан захирлын тушаалаар батлуулсан.
2.	Байгаль орчныг хамгаалах, үйлдвэрлэлийн осол, гал түймэр, усны аюул мэтийн гэнэтийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, осол гарсан тохиолдолд шуурхай хэрэгжүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулах талаарх сургалтыг мэргэжлийн байгууллага хүмүүстэй хамтран жилд 1 удаа зохион байгуулах	Төслийн нийт хугацаанд	Ажилчдад ХХАА, үйлдвэрийн ослын үед анхан шатны тусламж үзүүлэх, гал түймрийн аюул болон бусад гамшигт үзэгдлийн үед авах арга хэмжээ, байгаль хамгаалах, хог хаягдлаа ил задгай хаяхгүй байх, байгалийн нөөцийг зүй зохистой ашиглах гэх мэт сэдвүүдийн хүрээнд 5 ажилчдад зориулсан сургалт явуулсан.
3.	Уурхайн ажилчдыг хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэгслээр бүрэн хангах	Төслийн нийт хугацаанд	Ажилчдыг хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй байдлыг хангасан хамгаалалтын хувцас, хэрэглэл, ам, хамрын хаалт, чихэвч, чихний бөглөө, бээлий, гутал, нүдний шил зэргээр ханган ажилладаг.
4.	Ажилчдыг эрүүл мэндийн үзлэгт жил бүр тогтмол хамруулах. Ажлын онцлогоос хамааруулан хувь хүний хамгаалалтын хэрэгслээр тогтмол хангах, хордлого тайлах хүнс, бэлдмэлээр хангаж байх	Төслийн нийт хугацаанд	Компанийн ажилчдыг эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулах эмнэлгүүдийн үнийн санал авахаар ажиллаж байна.
5.	Галын аюулаас хамгаалах хэрэгсэл, эрүүл ахуйн хэрэгслээр хангах	Төслийн нийт хугацаанд	Гал унтраах хэрэгслээр байгууллагыг бүрэн хангах арга хэмжээ авах, үйлдвэрлэлийн онцлогтой холбогдуулан галыг унтраах нэмэлт

**“ОВООТ” ДО-002 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН 2025 ОНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЙЛАН**

			хэрэгсэл авах, галыг унтраах талаар тодорхой түвшинд бэлтгэлийг хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулан ажиллаж байна.
6.	Байгаль хамгаалах талаар хийсэн ажлын жил бүрийн тайланг БОУАӨЯ болон Дорнод аймгийн БОГ-т хуулийн хугацаанд нь хүргүүлж тайлагнах	Жил бүрийн	Байгаль орчныг хамгаалах ажлын жилийн тайлан, төлөвлөгөөг БОУАӨЯ болон орон нутгийн засаг захиргаанд цаг тухайд нь гаргаж өгч ажилладаг.
7.	Байгаль хамгаалахад орон нутгийн иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэх сургалт, аян, уулзалт зөвлөлгөөг жил бүр зохион байгуулах, тэдний санал зөвлөмжийг БОМТ-г хэрэгжүүлэх ажилд тусгах	Төслийн хугацаанд	2025 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд орон нутгийн оролцогч талуудаас албан бичгээр санал авч төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулсан.
8.	Байгаль орчны хамгаалах тухай хуулийн 10 ¹ дүгээр зүйлд заасны дагуу Байгаль орчны аудитыг 2 жил тутамд хийлгэх	Төслийн хугацаанд	ДОЦ ХХК нь төлөвлөгөөт ажлын хүрээнд 2025 онд байгаль орчны аудитыг мэргэжлийн байгууллага болох Өртөөлөн ХХК-тай гэрээ байгуулан 10 дугаар сарын 24-25 өдөр хийлгээд байна.
9.	Тусгай зөвшөөрлийн талбайд газрын төлөв байдлын чанарын улсын хянан баталгааг хуулиар тогтоосон хугацаанд эрх бүхий байгууллагаар хийлгэж байх	Төслийн хугацаанд	Ордын ашиглалтын талбайн эдэлбэр газарт газрын төлөв байдлын чанарын хянан баталгааг Дорнод аймгийн “Классик Лэнд” ХХК мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэсэн боловч баталгаажилт нь хийгдээгүй байна.

Зураг 21 Аюулгүй ажиллагааны самбар, хамгаалах хэрэгсэл

**9. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН
ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ**

Хүснэгт №12. Төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний биелэлт

БОМТ хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх байгууллагууд	Тайлагнах, хэлэлцүүлэх хэлбэр	Биелэлт	Хугацааны тов
Байгаль Орчин Аялал Жуулчлалын яам	Тайлангийн эх хувь, албан бичгийн хамт	БОННҮнэлгээгээр тодорхойлсон сөрөг нөлөөллийг бууруулах зөвлөмж, 2025 оны батлагдсан БОМТ-нд үндэслэн тухайн жилийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг гарган хүргүүлсэн.	Жилийн эцэст (12.01-нд)
Дорнод аймгийн байгаль орчны газар	Тайлангийн эх хувь, албан бичгийн хамт	БОМТ-ний хэрэгжилтийг 11 сарын 01-ны дотор хугацаанд нь хүргүүлсэн.	Жилийн эцэст (11.01-нд)
Хэрлэн сумын Засаг даргын тамгийн газарт	Тайлангийн эх хувь, албан бичгийн хамт	Тухайн жилийн БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар тайлан хүргүүлсэн.	Хагас жил, жилийн эцэст
Хэрлэн сумын 3-р багийн Иргэдийн Нийтийн Хуралд	Тайлангийн эх хувь, албан бичгийн хамт	Хэрэгжилтийн тайланг албан бичгээр хүргүүлсэн.	Хагас жил, жилийн эцэст

Хэрлэн сумын 3 дугаар багийн ИНХ-д “Овоот” төслийн үйл ажиллагааны талаарх танилцуулга мэдээллийг 2025 оны 5 дугаар сард хийж иргэдийн санал хүсэлтийг хүлээн авлаа.

**ДОРНОД АЙМАГ
“ДОЦ” ХХК**
 212600, Чойбалсан, Дорнод аймаг
 Утас: 99582650, 99573030, 94409909
 2024.10.30 № 39
 тантай _____-ны _____-т
 E-mail: east.dots@gmail.com

**ДОРНОД АЙМГИЙН ХЭРЛЭН СУМЫН
3 ДУГААР БАГИЙН ИРГЭДИЙН
НИЙТИЙН ХУРАЛД**

Тайлан хүргүүлэх тухай

“ДОЦ” ХХК нь Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 3 дугаар багийн нутаг дэвсгэрт байрлах “Овоот” нэртэй түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын орд ашиглах төслийг амжилттай хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Төслийн 2024 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журмын дагуу гаргаж хавсралтаар хүргүүлэв.

ЗАХИРАЛ Б.БАЗАРГҮР

**“ДОЦ” ХХК-ИЙН ЗАХИРАЛ
Б.БАЗАРГҮР ТАНАА**

ДОРНОД АЙМГИЙН ХЭРЛЭН СУМЫН ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ГАЗАР
 Байгалийн орчны менежментийн үйлчилгээний газар
 Хэрлэн сум, Дорнод аймаг 212600
 Утас: 9958-3029
 Цахим хуудас: east.dots@gmail.com
 2025.04.22 № 36
 тантай _____-ны _____-т

Санал хүргүүлэх тухай

Танай аж ахуйн нэгжийн 2025 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд дараах ажлын саналыг хүргүүлж байна. Үүнд:

- Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүрээнд:
  - Техникийн засвар, үйлчилгээний талбайн суурийг хатуу хучилттай болгох.
  - Нухан жорлонг буулгаж стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжтай болгох.
  - Аюултай хог хаягдал цуглуулах талбайг хатуу хучилттай болгох.
  - Зам, талбайг услах үеийн график гаргаж, бүртгэлжүүлэх
- Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөнд:
  - Хэрлэн сумын нутагт эвдэрч зэвгдсэн 0.5 га талбайгаас доошгүй газарт нөхөн сэргээлт хийх.
- Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд:
  - Байгаль орчны аудит хийлгэх.
  - Унд ахуйн худгийн усыг шинжилгээнд хамруулах.
  - Тэрбум мод үндсний хөдөлгөөний хүрээнд сумын Хэрлэн сумын Засаг даргатай гэрээ байгуулж мод тарих
  - Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхдээ холбогдох төрийн байгууллага болон нөлөөллийн бүсийн иргэдийн төлөөллийг оролцуулах.

Иймд дээрх саналыг 2025 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэн ажиллана уу.

ДАРГА А.ГАНТУЛГА

2107501077

Зураг 24. Албан бичиг

10. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗАРДАЛ

Хүснэгт №4. 2024 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал

№	Зардлын ангилал	Зардал, сая.төг
1	Сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээ	2.500.000
2	Дүйцүүлэн хамгаалал, орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөө	1.320.000
3	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
4	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	500.000
5	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	400.000
6	Орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөр	580.000
7	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	2.500.000
8	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах	-
Нийт төсөв, мян.төг		7.800.000

ХАВСРАЛТ

Хууль зүйн сайдын 2016 оны
А/204 дүгээр тушаалаар батлав.

МОНГОЛ УЛС
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

000149263

2005.10.15

/ Бүртгэсэн он, сар, өдөр /

0711001112

/ Хувийн хэргийн дугаар /

2011506

/ Регистрийн дугаар /

ДОЦ

Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани

/ Хуулийн этгээдийн нэр, хариуцлагын хэлбэр /

Бүх гишүүдийн хурал

/ Үүсгэн байгуулах баримт бичиг /

Тогтоол

/ шийдвэрийн нэр /

1

/ дугаар /

1996.04.29

/ он, сар, өдөр /

4100

/ код /

Барилга угсралт, засвар үйлчилгээ, барилгын сантехник, барилгын материал
үйлдвэрлэл

/ Үндсэн эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл /

0141

4610

4721

Туслах аж ахуй эрхлэх

Гадаад, дотоод худалдаа эрхлэх

Хүнс, бараа, барилгын материалын дэлгүүр нээх

/ код /

/ Туслах эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл /

Хугацаагүй

/ хугацаа /

1

/ гишүүдийн тоо /

622,787.3

/ өөрийн хөрөнгийн хэмжээ, мянган төгрөгөөр /

Дорнод, Хэрлэн, 6-р баг, 1, Утас1: 99582650, Утас2: 99573030, Факс:

/ хуулийн этгээдийн албан ёсны хаяг /

Дорнод аймгийн Улсын
бүртгэлийн хэлтэс

/ бүртгэсэн байгууллагын нэр /

Гэрчилгээ дахин олгосон 2018 он 8 сар 24 өдөр

3369897 2116129095

Хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан нэмэлт өөрчлөлтийн бүртгэл

Д/д	Нэмэлт өөрчлөлтийн агуулга	Бүртгэсэн	
		Огноо	Ажилтан тэмдэг
1	Балдан Осор овогтой Базаргүр-г Гүйцэтгэх захирал-р томилсныг бүртгэв.	2018.08.24	Б.Болор-Эрдэнэ
2	Дахин гэрчилгээ олгов.	2018.08.24	Б.Болор-Эрдэнэ

Энэхүү гэрчилгээг хуурамчаар үйлдсэн этгээдэд Монгол Улсын хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээг засвартай бол хүчин үй.

* 0 0 0 1 4 9 2 6 3 *

ТҮГЭЭМЭЛ ТАРХАЦТАЙ АШИГТ МАЛТМАЛЫН АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар ДО-002А

Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.5 дахь заалтыг үндэслэн

ДОРНОД аймгийн **ХЭРЛЭН** сумын **ОВООТ** нэртэй газарт орших **26.67** гектар талбай бүхий түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын талбайд хуульд заасан нөхцөл шаардлагын дагуу түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашиглахыг зөвшөөрч улсын бүртгэлийн **711001112** тоот гэрчилгээтэй **"ДОЦ" ХХК** -д энэхүү тусгай зөвшөөрлийг **2034.03.04** өдрийг дуустал 15 жилийн хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

ЗАСАГ ДАРГА

М.БАДАМСҮРЭН

2019 оны 03 сарын 04 өдөр

Чойбалсан хот

ТҮГЭЭМЭЛ ТАРХАЦТАЙ АШИГТ МАЛТМАЛ
ХАЙГУУЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 2 ДУГААР ХАВСРАЛТ

Тусгай
зөвшөөрлийн
дугаар ДО-002А

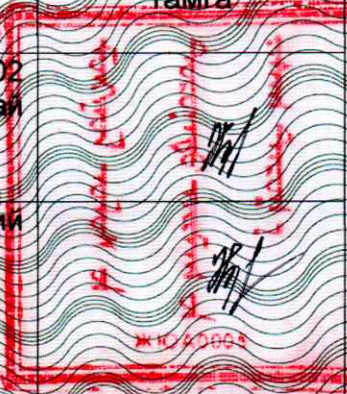
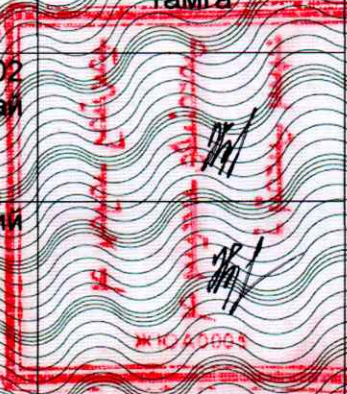
Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

№	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Хүчин төгөлдөр талбайн хэмжээ /га/	Хасагдах талбайн хэмжээ /га/	Тусгай зөвшөөрлийн талбайн солбицлууд, огноо, гарын үсэг, тэмдэг		
				№	Уртраг	Өргөрөг
1		26.67		1	114-25-5.53	48-2-58.81
				2	114-25-25.61	48-2-58.81
				3	114-25-25.61	48-3-19.52
				4	114-25-5.53	48-3-19.52
2						
3						
4						
5						

**ТҮГЭЭМЭЛ ТАРХАЦТАЙ АШИГТ МАЛТМАЛЫН
АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

**Тусгай
зөвшөөрлийн
дугаар ДО-002А**

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Хөдөлгөөний код	Хөдөлгөөний тайлбар	Гарын үсэг, огноо, тамга
NM	-Аймгийн Засаг даргын 2019 оны А/102 дугаар захирамжаар ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл олгов.	
AE	Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн эхний жилийн төлбөр төлөв. 2019-02-21	
AE	АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ЖИЛИЙН ТӨЛБӨР ТӨЛӨВ	2020-02-13
AE	АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ЖИЛИЙН ТӨЛБӨР ТӨЛӨВ.	2021-02-16
AE	АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ЖИЛИЙН ТӨЛБӨР ТӨЛӨВ	2022-02-16

**“ДОЦ” ХХК-ИЙН 2025 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН
ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС**

Нэг. Төсөл хэрэгжүүлэгч хуулийн этгээд, төслийн тухай товч мэдээлэл

Байгууллагын нууцын тухай хуулийн 6.1 болон 6.2-ыг үндэслэн тухайн төслийн хуулийн этгээд мэдээллийн төрлийн харгалзах мөр, багананд мэдээллийг товч хэлбэрээр үнэн зөв оруулах.

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
1.1	1. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр	“Доц” ХХК
	2. Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн дугаар	0711001112
	3. Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын ашиглалт
	4. Аж ахуйн нэгжийн харъяаллын хаяг	Дорнод аймаг, Хэрлэн сум, 6-р баг, Компаний оффис
	5. Захирлын нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Б.Базаргүр East.dots@gmail.com
	6. Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Э.Төмөрбаатар 88405655 Tumurbaatar0815@gmail.com
1.2	1. Төслийн нэр	Овоот
	2. Төслийн харъяаллын байршил	Дорнод аймгийн Хэрлэн сум 3-р баг
	3. Төслийн ангилал	
	а. нүүрс, алт, жонш, төмрийн хүдэр гэх мэт	Барилгын чулуу
	б. ил уурхай, далд уурхай, шороон орд	Ил уурхай
	в. баяжуулах үйлдвэр	Хамааралгүй
	4. Төсөл эхэлсэн огноо	2019
	5. Төсөл хэрэгжих хугацаа	15
	6. Уурхайн хаалт эхлэх огноо	2034
	7. Хаалтын дараах зориулалт	Хөдөө аж ахуй /бэлчээр/
8. ТЭЗҮ баталсан огноо	2019-07-14	
9. Урьд оны бүтээгдэхүүний нийт хэмжээ /дундаж/	10000 м3	
10. Ажилчдын тоо	6	

11. Тухайн жилийн ажлын ерөнхий төлөвлөгөө	- Хөрс 10.0 мян.м3 Чулуу 20 мян.тн
12. Тухайн төсөлд хамаарах дэд бүтэц	
- Цахилгаан эрчим хүч	6000 кв/т агаарын шугам 770 м
- замын урт, эхлэл, төгсгөлийн цэг, чиглэл	400 м сайжруулсан зам/
- шатахуун түгээгүүрийн тоо	1 зөөврийн
- шатахууны агуулахын агууламжийн хэмжээ	4640 литр
- тэслэх, дэлбэлэх бодисын үйлдвэрийн хүчин чадал гэх мэт	Хамааралгүй

- Тухайн төсөлд хамаарахгүй хэсгийг “*хамааралгүй*” гэж бөглөх

Хоёр. Төсөл хэрэгжүүлэх чиглэлээр олгогддог тусгай зөвшөөрөл, дүгнэлт, лавлагааны товч мэдээлэл

Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай 2.3-ыг үндэслэн хуулийн этгээд тусгай зөвшөөрөлтэй холбогдох доорх мэдээллийг үнэн зөв оруулах.

- Тусгай зөвшөөрөл, ашигт малтмалын нөөц, ТЭЗҮ баталсан хуулийн этгээд, дугаар, огноог оруулах
- Доорх хүснэгтийн 2.1.9, 2.1.10-т тусгагдсан холбогдох 7 материалын хуулбарыг байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд зайлшгүй хавсаргах. Мэдээлэл оруулах багананд хавсралтын нэрийг оруулах.

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
2.1	1. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /ашигт малтмал/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа Талбай	Барилгын чулуу MV-21000063 ДО-002А 2034 он, 26.67 га
	2. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /химийн бодис ашиглах/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа	Хамааралгүй
	3. Химийн бодисын агуулахад хийсэн мэргэжлийн хяналтын газрын тодорхойлолт	Хамааралгүй
	4. Галын дүгнэлтийн огноо, дугаар	-
	5. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд	2021 он БОАЖЯам

6. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд		2021 он БОАЖЯ	
7. Ус ашиглалтын дүгнэлтийн огноо		-	
8. Тухайн жилийн уулын ажлын батлагдсан төлөвлөгөөний огноо		2025 он	
9. Батлагдсан уулын ажлын төлөвлөгөөний 1.1, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11 дэх маягтыг хавсаргах		1. 1.1, 2, 6.3, 10	
10. Нөхөн сэргээлт	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	тайлант онд гүйцэтгэсэн	-
	Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	-
	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	тайлант онд гүйцэтгэсэн	-
	Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	-
11. ТХГН-ын тухай хууль, гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулиар тогтоосон хамгаалалтын бүсийн хилийн заагтай давахцсан эсэхийг тодорхойлсон лавлагааг хавсаргах		Тийм	

Гурав. Химийн бодисын эрсдэл, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

· Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ны өдрийн А-618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 3 дугаар хавсралтанд тусгагдсан тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний агуулгад заасны дагуу химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хэсгээс холбогдох мэдээллийг доорх хүснэгтэд оруулах

Тухайн жилд олон төрлийн химийн бодис ашиглахаар бол байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд химийн бодисын хор, аюул, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар хавсралтаар оруулж, доорх хүснэгтийн 3.1.1-д хавсралтын нэрийг дурдах (хэмжих нэгжийг дурдсан байх шаардлагатай)

· Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөнд дараах мэдээллийг бүрэн тусгасан тохиолдолд 3.1.2-ын мэдээлэл оруулах хэсэгт “хангалттай” гэсэн дүгнэлтийг оруулна.

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
3.1	1. Тухайн жилд ашиглах химийн бодисын нэр, хэмжээ /хэмжих нэгж/	Химийн бодис хэрэглэхгүй
	2. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө - урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ - эрсдлийн үед авах арга хэмжээ - учруулсан хор уршгийг зайлуулах, бууруулах арга хэмжээ - хохирлын нөхөн төлбөрийг тооцох арга хэмжээ	хамааралгүй
3.2	1. Шатах тослох материалын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх 2. Тэслэх, дэлбэлэх бодисын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	Дизель түлш-10000 литр, Дизель масло 2000 литр, Тосол 1000 литр Тэсэрч дэлбэрэх бодис байхгүй.
3.3.	1. Тухайн жилийн хог хаягдлын жилийн дундаж хэмжээ /хэмжих нэгж/ · Ахуйн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ · Үйлдвэрийн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ · Аюултай хог хаягдал	Ахуйн хог хаягдал 8 тн Аюултай хог хаягдал буюу ашигласан масло тосыг гэрээгээр уурын зууханд нийлүүлдэг.
	2. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	400,000 төгрөг

Дөрөв. Байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний тухайн жилийн төсөв

Доорх хүснэгтийн 4.1.2 - 4.1.7 –д тусгагдсан тухайн жилийн арга хэмжээний төсвийн нийлбэр нь 4.1.1 –д тусгагдана.

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
4.1	1. Тухайн жилийн байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв	7.800.000 төг
	1.1 Нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төсөв /технологийн зөв шийдэл/	2.500.000.төг
	1.2 Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төсөв	
	1.3 Дүйцүүлэн нөхөн сэргээх, орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлт арга хэмжээний төсөв /техникийн, биологийн/	Дүйцүүлэн хамгаалал 1.320.000

	1.4 Ахуйн хог хаягдал	400.000 төг
	1.5 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төсөв	-
	1.6 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний төсөв	2.500.000 төг
	1.7 Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төсөв	-
	1.8 Тухайн жилийн орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн нийт төсөв	580.000 төг
	1.9 Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө	500.000 төг

Тав. Мета мэдээлэл

Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 39.1.7-д заасныг үндэслэн төсөл хэрэгжүүлэгчээс доорх хүснэгтэнд тусгагдсан төслийн дэд бүтэц, нөхөн сэргээх, дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний цар хүрээ, орчны хяналт шинжилгээний цэгэн мэдээллийг тусгасан мета мэдээллийг байгаль орчны мэдээллийн санд оруулна.

· Доорх хүснэгтийн мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах баганыг шинжээч бөглөнө.

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах хэсэг
5.1	Зурган мэдээлэлд тусгах мэдээлэл	
	Тосгон	
	Хог хаягдлын цэгийн байршил	
	Аюултай хог хаягдлын агуулахын байршил	
	Хаягдлын далан	
	Химийн бодисын агуулахын байршил	
	Орчны хяналт шинжилгээний дээж авах	
	Хяналтын цэгийн байршил	
	Тухайн жилд хуулах хөрс	
	Гадаад, дотоод овоолго	

	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай	
	Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай	
	Гүний худгийн байршил	
	Дүйцүүлэн хамгаалал хийх газрын байршил	

Зургаа. Тухайн жилийн арга хэмжээнээс байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн дүн шинжилгээний хяналтын хуудас

Байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсгээс доорх хүснэгтийн А, Б, В, Г дэх багананд “тодорхойлсон”, “тодорхойлоогүй”, “хамааралгүй” гэсэн 3 төрлийн хариултаас сонгож бөглөх.

Дүгнэлтийг байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсэгт Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны мэргэжилтэн дүгнэлт гаргана.

Нөлөөллийн ангилал	А. Тооцсон эсэх	Б. Нөлөөллийн цар хүрээг тодорхойлсон эсэх	В. Нөлөөллийн эрчмийг тодорхойлсон эсэх	Г. Нөлөөллийн үргэлжлэх хугацааг тодорхойлсон эсэх	Дүгнэлт
6.1 Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл · Бохирдуулах · Эвдэх · Доройтуулах	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.2 Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл · Бохирдуулах · Нөөцийг бууруулах	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	

6.3 Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл · амьдрах орчинг хуваах · амьдрах орчинг доройтуулах · амьдрах орчинг хомсдуулах · нөөцийг бууруулах	Тодорх ойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.4 Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл · Бохирдуулах · тоос	Тодорх ойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.5 Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс · Хамгаалах · Нүүлгэн шилжүүлэх	Тодорх ойлоог үй	Тодорхойлоог үй	Тодорхойлоог үй	Тодорхойлоогүй	

Долоо. Байгаль хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний дүн шинжилгээний хяналт

- Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “А” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх
- Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “Б”, “В”, багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэхэд “тийм”, “үгүй” хариулт өгнө.
- Доорх хүснэгтийн “Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг оновчтой тогтоосон эсэхэд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны мэргэжилтнүүд “хангалттай” “хангалтгүй” гэсэн дүгнэлт өгнө.

Тухайн жилийн байгаль хамгаалах арга хэмжээний чиглэл	А. Тоо	Б. Шалгуур үзүүлэлтийг тогтоосон эсэх	В. Шалгуур үзүүлэлтийн хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэх	Г. Дүгнэлт
7.1.1 Нөлөөллөөс урьдчлан сэргийлэх зайлуулах арга хэмжээ	14	тийм	тийм	
7.1.2 Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	10	тийм	тийм	

7.1.3 Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ · техникийн/ га эзэлхүүн · биологийн /га		тийм	тийм	
7.1.4 Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээ	3	тийм	тийм	
7.1.5 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах арга хэмжээ	4	тийм	тийм	
7.1.6 Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	0	үгүй	үгүй	
7.1.7 Байгаль орчны менежментийн удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ	9	тийм	тийм	

Найм. Орчны хяналт шинжилгээний төлөвлөгөөний хяналтын хуудас

· Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийг “А, Б, В, Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх

Хяналт шинжилгээний дээж	А. Дээж авах цэгийн тоо	Б. Дээж авах цэгийн байршил	В. Давтамж (удаа)	Г. Төсөв (төг)
1. Хөрс	2	Уурхайн ахилтанд өртөөгүй талбай	4	200,000
2. Ус	1	Худаг	4	50.000
3. Амьтан	1	Тусгай зөвшөөрөлтэй талбайд	1	100.000
4. Ургамал	1	Уурхайн ахилтанд өртөөгүй талбай	1	100,000
5. Агаар	3	Уурхайн тээврийн зам дагуу	3	130,000

**ДОРНОД АЙМГИЙН ХЭРЛЭН СУМЫН 3-Р
БАГИЙН НУТАГТ ОРШИХ ОРШИХ
ЧОЙБАЛСАН БАРИЛГЫН ЧУЛУУНЫ ОРД
ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ
ХӨТӨЛБӨР УРГАМАЛЫН ТАЙЛАН**

Улаанбаатар хот
2025 он

**ДОРНОД АЙМГИЙН ХЭРЛЭН СУМЫН 3-Р
БАГИЙН НУТАГТ ОРШИХ ОРШИХ ЧОЙБАЛСАН
БАРИЛГЫН ЧУЛУУНЫ ОРД
ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР
УРГАМАЛЫН ТАЙЛАН**

ТАЙЛАН БОЛОВСРУУЛСАН: “ДАЛАНГИЙН ХӨШӨӨТ” ХХК

ЗАХИРАЛ

Э.ЭНХЖИН

Улаанбаатар хот
2025он

ГАРЧИГ

1. УРГАМЛЫН МОНИТОРИНГ	3
1.1. Ургамлын өнөөгийн байдал.....	3
1.2. Судалгааны арга зүй	3
1.3. “ДОЦ” ХХК-ийн чулуун орд талбайн ургамлын зүйлийн бүрдэл.....	4
1.4. Чулууны орд орчмын ургамалжилт, ургамлын бүлгэмдэл.....	6
1.5. Судалгаа явуулсан талбайн ургамалжилтын үндсэн хэвшинж, бүлгэмдэл.....	7
1.6. Ургамлан нөмрөгийн экологи, бэлчээрийн онцлог.....	9
1.7. Тарималжуулах, ногоон байгууламж	11
1.8. Ургамлын бичиглэл	12
1.9. Ургамлан бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах зөвлөмж	15
ДҮГНЭЛТ	17

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг №1. Монгол орны ургамал газарзүйн мужлал	3
Зураг №2. Тэгшивтэр тал болон бэсрэг толгодын хээрийн ургамалжилын бүлгэмдэл.....	9
Зураг №3. Хуурай хээрийн ургамалжилын бүлгэмдэл.....	9
Зураг №4. Ордын зүүн талд талхлагдсан ургамалжилын бүлгэмдэл.....	10

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

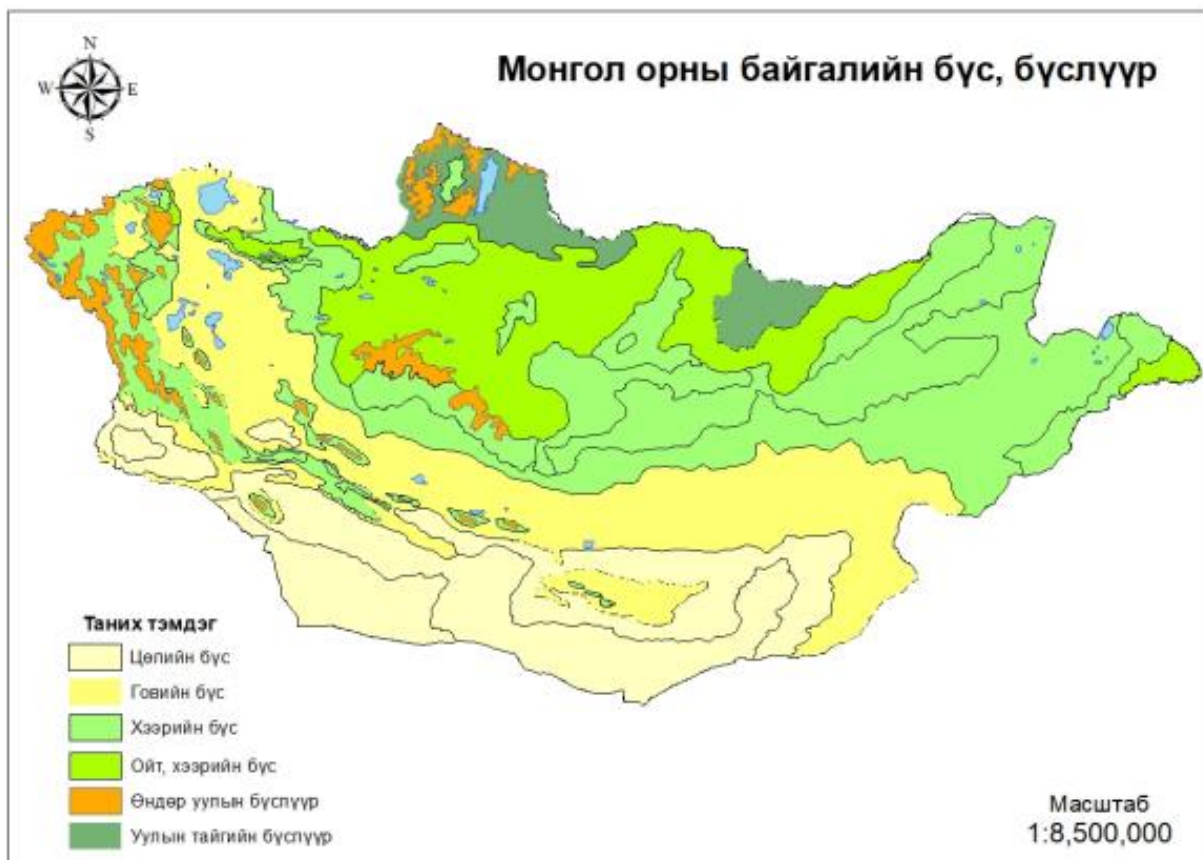
Хүснэгт №1. “ДОЦ” ХХК-ийн Чулууны орд орчмын ургамлын жагсаалт.....	5
Хүснэгт №2. Лицензийн талбайд нөхөн сэргээхэд ашиглах зүйл ургамал	11

1. УРГАМЛЫН МОНИТОРИНГ

1.1. Ургамлын өнөөгийн байдал

“ДОЦ” ХХК –ийн Чулууны ордыг ашиглах төслийн үйл ажиллагаа, хайгуулын хугацаанд ургамлан нөмрөг тодорхой хэмжээгээр талхлагдах, доройтож болзошгүй тул төсөл хэрэгжих талбайн ургамлын нөмрөгийн төлөв байдлын судалгааг хийж гүйцэтгэв. Чулууны ордыг ашиглах төслийн талбай байрлах нутаг дэвсгэр нь ургамал газарзүйн мужлалаар Дорнод монголын хээрийн тойрогт хамрагдана. (Өлзийхутаг, 1989).

Чулууны орд “ДОЦ” ХХК-ын 26.67 га талбай нь Дорнод аймгийн төв Чойбалсан хот буюу Хэрлэн сумын нутагт байрлаж орд ашиглалтын газар нь д.т.д. 760-770 метрийн өндөрт хэлбэлзэх ба өндөр уул нурууд байхгүй, ерөнхийдөө талархаг бага зэргийн долгиорхог, гүвээрхэг гадаргатай ухаа гүвээт ландшафт зонхилсон байна.

Зураг №1. Монгол орны ургамал газарзүйн мужлал

1.2. Судалгааны арга зүй

Хяналт шинжилгээ явуулах үзүүлэлт

Ургамлын төрөл, зүйл, бүрхэц, түүний хомсдолт, доройтлын зэрэглэл, бодгалийн тоо, дундаж өндөр, биомасс

Хяналт шинжилгээний төрөл ба хэлбэр

Ургамал бүрхэвч, төрөл, зүйлийн нарийвчилсан судалгаа хийх

Байршил

“Овоот” нэртэй талбай нь Улаанбаатар хотоос зүүн тийш 650 км-т Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт Чойбалсан хотоос баруун тийш 7.5 км-т Хэрлэн голын хойд талд 803.0 тоот өндөрлөгтэй Овоот уулаас ЗХ 70 хэмээр 500 метр зайд М-50-133 хавтгайд байрлана. Тусгай зөвшөөрөлийн талбайн зүүн болон урд хэсэгт бичиглэл хийв

Хяналт шинжилгээ явуулах хугацаа

2025 оны 05 дугаар сарын 05

Мөрдөх стандарт, аргачлал

Ургамал судлалын нийтлэг аргагүйг хэрэглэнэ.

Хөрсний чанар. Хөрсний ургамлын бохирдолтын нөлөөллийг тодорхойлох. 1, 2-р хэсэг. MNS 180 11269-1: 2002, MNS 180 11269-2: 2002

Бэлчээрийн газрын хөрсний элэгдэл эвдрэл, ургамлын талхагдлыг тогтоох ерөнхий шаардлага. MNS 5546: 2005

Тоног төхөөрөмж

Байршил тогтоогч гар GPS, зургийн аппарат, метр, алх, раменскийн тор.

Үр дүнгийн тайлан

Хяналт шинжилгээний тайланг эрх бүхий байгууллагаас гаргана

Мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах, тайлагнах

Хяналт шинжилгээний үр дүнг жилд нэг удаа нэгтгэн 11-р сарын 01-нд багтааж БОНХЯ, аймгийн БОНХГ азарт тайлагнана.

1.3. “ДОЦ” ХХК-ийн чулуун орд талбайн ургамлын зүйлийн бүрдэл

“ДОЦ” ХХК-ийн чулууны ордын талбайн орчимд нангиад Зээргэнэ - *Ephedra sinica*, бяцханнавчит Харгана (жигжигнавчит харгана, үхэр харгана, үхэрбут) - *Caragana microphylla*, одой Харгана (тарваган харгана, ямаан харгана, улаан харгана, нарийн харгана, алтан харгана) – *C. pugnata*, нарийннавчит Харгана (нарийн харгана, улаан харгана) – *C. stenophylla*, дагуур Хүж-өвс - *Haplophyllum dauricum*. зэрэг сөөг сөөгөнцөр; байгалын Хялгана - *Stipa baicalensis*, сунагар Биелэгөвс (туужууны өвс) – *P. attenuate*, саман Хиаг (ерхөг) - *Agropyron cristatum*, нангиад Түнгэ (хиаг, хиаглай түнгэ, нангиад цагаансуль, хиаглай суль) - *Leymus chinensis*, цагаалин Цахилдаг - *Iris lacteal*, олслиг Халгай (үхэр халгай, халахай) - *Urtica cannabina*, шоргор Лууль (шорной, лууль шорной) - *Chenopodium acuminatum*, цагаан Лууль - *Ch. album*, толгодын Бударгана (хамхаг, хамхуул) - *Salsola collina*, маралнавчит Гичгэнэ (хүрэн шарилж) – *Potentilla tanacetifolia*, дэрэвгэр Жиргэрүү (ацан жиргэрүү) – *Saposhnikovia divaricata*, сиверсийн Шарилж (царван шарилж, ээрэм шарилж, царван) – *A. sieversiana*, шүүрэн Шарилж (ямаан шарилж, улаан шарилж) - *A. scoparia*, Өлчир Шарилж (хүйтсэг шарилж, агь) – *A. frigida* зэрэг олон наст өвс зонхилон ургана.

Хээрийн судалгааны үед 1м2 талбайд 9-13 зүйл ургамал тэмдэглэгдэж байв. Хялгана, Саман ерхөг, Дааган сүүл, Дэрвээн хазаар өвс зэрэг үетэн ургамал бас Дэрвээн буржгар, дагуур хатны цэцэг, Дагуур хүж өвс, дэлхээ тогторгоно, анхил сонгино зэрэг ургамлууд их бага хэмжээтэй бүлгэмдэлд байнга тохиолдож байна. Төслийн талбайн ургамлын тусгаг бүрхэц их газраа 85-90%, дундаж газраа 50-60% бага газраа 30-45% - ийн бүрхэцтэй байв. Төслийн талбайд 6 төрлийн ургамлан бүлгэмдлийг дагаж 22 овогт хамаарах 60 орчим төрлийн 67 зүйл ургамлыг бүртгэсэн.

Төрөл зүйлийн тоо бүрхэц, нягтшил нь тухайн жилийн цаг уурын онцлогоос ихээхэн хамааралтай байдаг учир тухайн жилийн онцлог хээрийн судалгааны цаг хугацаанаас хамаарч төрөл зүйлийн тоо бага зэрэг өөрчлөгдөж болно.

Хүснэгт №1. “ДОЦ” ХХК-ийн Чулууны орд орчмын ургамлын жагсаалт

Овог	Төрөл	Зүйл	Ургамлын нэр
Зээргэнийн овог - <i>Ephedraceae Dum.</i>			
1	1	1	Нангиад Зээргэнэ - <i>Ephedra sinica Stapf.</i>
Биелэгтэн (Үетний) овог - <i>Poaceae Barnhart. (Gramineae Juss.)</i>			
2	2	2	Ногоон Хоногбудаа (үнэгэн сүүл, хэрмэн сүүл) - <i>Setaria viridis (L.) Beauv.</i>
	3	3	Дэрс (гялгар дэрс, цагаан дэрс) - <i>Achnatherum splendens (Trin.) Nevski.</i>
	4	4	Сибирь Хялгана (харвуул өвс) - <i>Stipa sibirica (L.) Lam.</i>
	5	5	Эгэл Нишингэ (хулс, шагшуурга) - <i>Phragmites communis Trin.</i>
	6	6	Дэрвээн Хазаарөвс (хазааргана) - <i>Cleistogenes squarrosa (Trin.) Keng.</i>
	7	7	Мукденийн Даагансүүл- <i>Koeleri. mukdenensis Domin.</i>
	8	8	Өргөнийн Биелэгөвс (туужууны өвс) - <i>Poa argunensis Roshev.</i>
	9	9	Турьханцэцэгт Зурмансүүл (үет өвс) - <i>Puccinellia tenuiflora (Griseb.) Scribn.</i>
	10	10	Дагуур Ботууль- <i>Festuca dahurica (St.-Ives) Kresz. et Bobr.</i>
		11	Литвиновын Ботууль- <i>F. litvinovii (Tzvel.) E. Alexeev</i>
		12	Саман Хиаг (ерхөг) - <i>Agropyron cristatum (L.) P.B.</i>
		13	Ахарсорт Арвай (дурваа, зурман сүүл) - <i>Hordeum brevisubulatum (Trin.) Link.</i>
		14	Нангиад Цагаансуль - <i>Elymus chinensis (Trin.) Keng.</i>
		15	Нангиад Түнгэ (хиаг, хиаглай түнгэ, хиаглай суль) - <i>Leymus chinensis (Trin.) Tzvel.</i>
Улалжийн овог - <i>Cyperaceae Juss.</i>			
3	15	16	Ширэг Улалж - <i>Carex duriuscula C.A.Mey.</i>
Сонгинын овог - <i>Alliaceae L.</i>			
4	16	17	Таана (багалгар сонгино)- <i>Allium polyrrhizum Turcz. ex Rgl.</i>
Хэрээнүдэнгийн овог - <i>Asparaginaceae Juss.</i>			
5	17	18	Дагуур Хэрээнүдэн (хэрээн нүд, үхдийн идээ, зээрэн шил)- <i>Asparagus dahuricus Fisch.</i>
Цахилдагийн овог - <i>Iridaceae Lingl.</i>			
6	18	19	Цагаалин Цахилдаг - <i>Iris lacteal Pall.</i>
Халгайн овог - <i>Urticaceae Juss.</i>			
7	19	20	Олслиг Халгай (үхэр халгай, халахай) - <i>Urtica cannabina L.</i>
Тарнын овог - <i>Polygonaceae Juss.</i>			
8	20	21	Бага Хурганчих- <i>Rumex acetosella L.</i>
	21	22	Өргөст Эмгэн шилбэ - <i>Atraphaxis pungens (M.B.) Jaub.</i>
	22	23	Шувуун Тарна (бүдүүн сүүл, гахайн ногоо) - <i>Polygonum aviculare L.</i>
		24	Нарийн навчит Тарна(хонин тарна) - <i>P. angustifolium Pall.</i>
Луулийн овог - <i>Chenopodiaceae Vent.</i>			
	23	25	Цагаан Лууль - <i>Ch. album L.</i>
	24	26	Сибирь Шорной (лууль, гагадай) - <i>Atriplex sibirica L.</i>
	25	27	Дэлхээ Алис - <i>Axyris prostrata L.</i>
	26	28	Үслиг Мананхамхаг (үст хамхаг, будан хамхаг) - <i>Bassia dasyphylla (Fisch. et Mey.) Kuntze</i>
	27	29	Дэлхээ Тогторгоно- <i>Kochia prostrata (L.) Schrad.</i>
	28	30	Монгол Хамхуул (хорон хамхуул, хорон хамхаг) - <i>Corispermum mongolicum Iljin.</i>
	29	31	Навчирхаг Бадаргана(өндөр шар, шарбударгана) - <i>Kalidium foliatum (Pall.) Moq.</i>
	30	32	Өргөст Бударгана- (өргөст хамхаг, хамхуул) - <i>S. pestifera Nels.</i>
Гагадайн овог-<i>Amaranthaceae Juss.</i>			
10	31	33	Урвуу Гагадай (матаан өвс)- <i>Amaranthus retroflexus L.</i>
Баширын овог - <i>Caryophyllaceae Juss.</i>			
11	32	34	Ацан Ажигана(түмэн зангилаа) - <i>Stellaria dichotoma L.</i>
	33	35	Хялгасан Дэвхрэгийн цагаан(хурдан цагаан) - <i>Arenaria capillaries Poir.</i>
	34	36	Дагуур Тайр - <i>Gypsophila dahurica Turcz.</i>
Холтсонцэцэгийн овог - <i>Ranunculaceae Juss.</i>			
12	35	37	Бунгийн Яргай (хөх яргуй) - <i>Pulsatilla bungeana C.A.Mey.</i>
	36	38	Дэлбээрхүү Буржгар (цөс өвс) - <i>Thalictrum petaloidum L.</i>
		39	Өмхий Буржгар (огор) - <i>Th. foetidum L.</i>
Намуугийн овог - <i>Papaveraceae Juss.</i>			
13	37	40	Нүцгэн Намуу (хурганзасаа, шарцэцэг) - <i>Papaver nudicaule L.</i>

	38	41	Цэх Галуунтаваг- <i>Chiazospermum erectum</i> L.
Байцааны овог (Тоонолжин цэцэгтэн) - Brassicaceae Burnett. (Cruciferae Juss.)			
14	39	42	Бөөнцэцэгт Цангуу- <i>Lepidium densiflorum</i> Schrad.
	40	43	Бүтэннавчит Багдай – <i>Dontostemon integrifolius</i> (L.) C.A.Mey.
	41	44	Лени Шар дэмэг- <i>Alyssum lenense</i> Adams
Зузаалайн овог - Crassulaceae DC.			
15	42	45	Цацаглиг Үлд-өвс (хөхөөн айраг, зүргий) - <i>Orostachys fimbriata</i> (Turcz.) Berger.
		46	Хатгуур Үлд-өвс (юлт, шивүүрт үлд-өвс, үлд-өвс) – <i>O. spinosa</i> (L.) C.A.Mey.
Голгэсэрийн овог (Нийлмэл цэцэгтэн) - Asteraceae Dumort. (Compositae Giseke.)			
16	44	43	Арзгар Согсоот- <i>Heteropappus hispidus</i> (Thung.) Less.
		48	Сибирь Зүр-өвс (нарсан өвс) – <i>Filifolium sibiricum</i> (L.) Kitam.
		49	Ишгэн Шарилж (ишгэн шаваг) - <i>Artemisia dracunculus</i> L.
Буурцагтны овог - Fabaceae Lindl. (Leguminosae Juss.)			
17	45	50	Дагуур тарваганшийр – <i>Thermopsis dahurica</i> Czefr.
		51	Бяцханнавчит Харгана (үхэр харгана) - <i>Caragana microphylla</i> (Pall.) Lam.
		52	Одой Харгана (ямаан харгана, улаан харгана, алтан харгана) – <i>C. pygmaea</i> (L.) DC.
		53	Нарийннавчит Харгана (нарийн харгана, улаан харгана) – <i>C. stenophylla</i> Pojark.
		54	Дагуур Хунчир (ардан) – <i>Astragalus dahuricus</i> (Pall.) DC.
49	55	Урал Чихэр-өвс - <i>Glycyrrhiza uralensis</i> Fisch.	
Сүлүүгийн овог (хүж-өвсний овог) – Rutaceae Juss.			
18	50	56	Дагуур Хүж-өвс - <i>Haplophyllum dauricum</i> (L.) G.Don.
Сүүт-өвсний овог – Euphorbiaceae Juss.			
19	51	57	Алаг Сүүт-өвс - <i>Euphorbia discolor</i> Ledeb.
Шүхэртний овог - Umbelliferae Juss.			
20	52	58	Хоёр-ишт Бэриш (алтан агь, бэриш өвс) – <i>Bupleurum bicaule</i> Helm.
		59	Хависхананавчит Бэриш (бэриш өвс) – <i>B. scorzoniferifolium</i> Willd.
		60	Дэрэвгэр Жиргэрүү (ацан жиргэрүү) – <i>Saposhnikovia divaricata</i> (Turcz.) Schischk.
Хорголжийн овог- Plumbaginaceae Juss.			
21	54	61	Тахир Бэрмэг- <i>Limonium flexuosum</i> (L.) Ktze.
	55	62	Гоо Юлт (тэмээнхэл) - <i>Goniolimon speciosum</i> (L.) Boiss.
Уруул цэцэгтний овог - Labiatae Juss. (Lamiaceae Lindl.)			
22	56	63	Нангиад Садагнагва - <i>Lophanthus chinensis</i> (Rafin) Benth.
	57	64	Хэрчлээст Бивлэнцэр - <i>Schizonepeta multifida</i> (L.) Briq.
	58	65	Өмхий Шимэлдэг - <i>Dracocephalum foitidum</i> Bunge.
	59	66	Сибирь Хотой- <i>Leonurus sibiricus</i> L.
	60	67	Үсхий Нохойнхэл (тэмээн ангалзуур, юлчомбо) - <i>Panzeria lanata</i> (L.) Bunge.

Тайлбар: ¹-Жагсаалтыг ургамлын ангиллын А.Энгле-*(A.Engler)*-ийн системийн дарааллаар байрлуулав.

²²- овог, ⁶⁰- төрөл, ⁶⁷- зүйл

- ховор ургамал

1.4. Чулууны орд орчмын ургамалжилт, ургамлын бүлгэмдэл

Энэ чулууны орд ашиглалтын хэсэг нь ургамалжилтын ангиллаар хээрийн бүс буюу ургамал газарзүйн Дорнод Монголын хээрийн тойрогт орших ба дараах ургамалжилтын бүлгэмдэлүүд тэмдэглэгдсэн.

Чулууны орд газар нь Монголын дорнод хэв шинж харгана (нарийн навчит харгана/ямаан харгана/-*Caragana stenophylla*, бяцханнавчит харгана/ жижигнавчит харгана, үхэр харгана, үхэрбут/-*Caragana microphylla*) бүхий жижиг дэгнүүлт үетэн-элдэвөвс- хялганат (Крыловын хялгана-*Stipa krylovii*, нангиад түнгэ /хиаг, хиаглай түнгэ, нангиад цагаансуль, хиаглай суль/-*Leymus chinensis*, дэрвээн хазаарөвс-*Cleistogenes squarrosa*, Томцэцэгт Даагансүүл /дурваа/ - *Koeleria macranta*, саман ерхөг-*Agropyron cristatum*, коржинскийн өлөн /коржинскийн улалж/-*Carex korshinskyi*, өлчир шарилж

/агь, хүйтсэг шарилж/*-Artemisia frigida*, шүүрэн шарилж /ямаан шарилж, улаан шарилж/*-A. scoparia*) бүхий жинхэнэ хуурай хээрийн бүсэд оршино. Энэ бүс нутаг нь ургамалгазар зүйн мужлалаар Дорнод Монголын хээрт хамаарах бөгөөд хархүрэн хөрсөнд ургах бяцхан навчит харгана /жижиг навчит харгана, үхэр харгана, үхэр бут/*-Caragana microphylla*, нарийннавчит харгана/ ямаан харгана/*-C. stenophylla*, мөн үетэн-элдэвөвснөөс гялгар дэрс /дэрс/*-Achnatherum splendens*, байгалийн хялгана-*Stipa bailalensis*, дэрэвгэр жиргэрүү-*Saposhnikovia divaricata*, сибирь зүрөвс-*Filifolium sibiricum*, дагуур хошоонбут-*Lespedeza dahurica*, юлдэн тарваган шийр-*Thermopsis lanceolata*, урал чихэр өвс-*Glucyrrhiza uralensis* бүхий умартын хувилбар зонхилно.

Чулууны орд байрлаж буй орчимд янз бүрийн хэв шинжтэй микрорельефүүд бүрэлдэн тогтсон, тухайлбал энд хужир мараатай хэсгүүд, түр зуурын болон тогтонги, жижиг том цөөрмүүд үзэгдэнэ. Цөөрмүүдийн хооронд болон эргэн тойрон нугархаг, лаг шавртай учир турьхан цэцэгт зурмансүүл-*Puccinellia tenuifolia*, гауптын зурмансүүл-*P. hauptiana*, болон нэг наст хужирсаг эвэрт бударга (хэрс)-*Suaeda corniculata* зэрэг чийгсүү ургамлууд мэр сэр тохиолдоно.

“ДОЦ” ХХК-ийн чулууны орд баруун хойноос зүүн хойт (ерөнхийдөө хойт хэсэг) хэсгийг дагаж хуурай хээрийн дэгнүүлт үетэнт, хялгана-жижиг дэгнүүлт үетэнт, хялгана-агьт хээр тааралдаж байхад, зүүн хэсэг, өмнөд биеэр хялгана- хазаар өвс-алагөвст, үетэн- шарилж- алагөвст хээрийн бүлгэмдэл байдаг. (Ургамлын бүлгэмдлийн бичиглэлийг хавсаргав.)

1.5. Судалгаа явуулсан талбайн ургамалжилтын үндсэн хэвшинж, бүлгэмдэл

Тэгшивтэр тал, нам толгодын хээр. Судалгаа явуулсан талбайн (“ДОЦ” ХХК-ийн чулууны орд 74 га) баруун, баруун хойт болон баруун хэсгийн талын бэсрэг толгодын дээд, дунд хэсгээр хялгана- шарилж- харганат (*Stipa glareosa*, *Artemisia frigida*, *Caragana microphylla*, *Allium polyrrhizum*, *Caragana pygmaea*, *Agropyron cristatum*) хээр, харгана- хялгана- агьт (*Artemisia frigida*, *Stipa krylovii*, *Stipa baicalensis*, *Caragana microphylla*, *C. stenophylla*, *Allium polyrrhizum*, *Salsola collina*) хээр, үетэн- харгана-шарилжит (*Stipa baicalense*, *Artemisia pectinata*, *Artemisia frigida*, *Caragana microphylla*, *Allium polyrrhizum*, *Caragana pygmaea*, *Agropyron cristatum*, *Stelleria dichotoma*, *Achnatherum splendens*) хуурай хээр тохиолдоно. Ургамалжилтын тусгагийн бүрхэц 50-60(70)%, зүйлийн бүрэлдэхүүнээрээ харьцангуй сайн 100 м² талбайд 18-20 зүйл ургамал тархаж, ойролцоогоор 12 ц/га ургацтай (Зураг №2).

Зураг №2. Тэгшивтэр тал болон бэсрэг толгодын хээрийн ургамалжилтын бүлгэмдэл

Хуурай хээр. Харгана- хялгана- агьт (*Artemisia frigida*, *Caragana pugnata*, *Caragana microphylla*, *Stipa grandis*, *Stipa krylovii*, *Allium polyrrhizum*, *Agropyron cristatum*) хээр, дэрс- хялганат (*Achnatherum splendens*, *Stipa gobica*, *Artemisia frigida*, *Caragana microphylla*, *Stipa krylovii*, *Allium polyrrhizum*, *Agropyron cristatum*) хөндий зэрэг нь судалгаа явуулсан нутгийн төв хэсэгт энэ бүлгэмдэл зохилно. Ургамалжилтын тусгагийн бүрхэц 50-60%, зүйлийн бүрэлдэхүүнээрээ харьцангуй сайн 100 м² талбайд 12-15 зүйл ургамалтай, 10 ц/га ургацтай болно (Зураг №3).

Зураг №3. Хуурай хээрийн ургамалжилтын бүлгэмдэл.

Жижиг тойром, хотгор хотос. Чулууны орд талбайд явуулсан ургамалжилтын судалгаагаар дэрс- шарилж- хялганат (*Achnatherum splendens*, *Reaumuria soongorica*, *Artemisia frigida*, *Allium polyrrhizum*, *Caragana microphylla*, *Stipa grandis*, *Kochia prostrata*) хотгор, харгана- дэрс- агьт (*Caragana microphylla*, *Achnatherum splendens*, *Artemisia frigida*, *Allium polyrrhizum*, *Asterothamnus centrali-asiaticus*, *Caragana stenophylla*,

Asterothamnus centrali-asiaticus, Stipa gobica) хотгор нь ус бүхий тойромтой, мөн дэрс-шарилж-цахилдагт (*Achnatherum splendens, Artemisia pectinata, Phragmites communis*) хотгор бүхий талбай бага хэсгийг эзлэн оршино.

1.6. Ургамлан нөмрөгийн экологи, бэлчээрийн онцлог

Ургамлан нөмрөгийн экологийн үүрэг ач холбогдол нь байгалийн бүсээс хамааралтайгаар ялгардаг. Бидний судалгаанд авсан чулууны “ДОЦ” орд нь хээрийн бүсэд хамрагдана.

Хээрийн бүс Монгол орны 25 хувийг эзэлж, Хангай-Хэнтийн уулархаг их нутгийг хүрээлэн, манай орны төв ялангуяа дорнод хэсэгт төвлөрнө. Дорнод Монголын тойрогт Дорнод аймгийн Хэрлэн суманд орших чулууны орд орчимд харгана бүхий жижиг дэгнүүлт үетэн-элдэвөвс-хялганат бүхий жинхэнэ хуурай хээрийн хэв шинжийг илэрхийлдэг. Энэ бүс нутаг нь ургамал-газар зүйн мужлалаар Дорнод Монголын хээрт хамаарах бөгөөд хархүрэн хөрсөнд ургах бяцхан навчит харгана, мөн үетэн-элдэв өвснөөс гялгар дэрс, байгалийн хялгана, дэрэвгэр жиргэрүү, сибирь зүрөвс, дагуур хошоон бут, юлдэн тарваган шийр, урал чихэр өвс бүхий бүлгэмдэл зонхилно.

Судалгаа явуулсан чулууны орд орчмын ашиглалтанд өртөөгүй талбай нь харгана бүхий жижиг дэгнүүлт үетэн-элдэвөвс-хялганат жинхэнэ хуурай хээрийн хэв шинжийг илэрхийлдэг. Энэ талбай нь ургамал-газар зүйн мужлалаар Дорнод Монголын хээрт хамаарах бөгөөд хүрэн хөрсөнд ургах ихэвчлэн дараах хэв шинж бүхий бүлгэмдэлтэй бэлчээр зонхилно. Үүнд:

Бэсрэг толгодын хээрийн бэлчээр

Энд ордын олборлолтонд өртөөгүй ихэнх хэсэгт харгана-үетэнт, хялгана-хазаар өвс-агьт, үетэн-агьт, үетэн-таанат бүлгэмдлүүд 50 хувьд хүрнэ. 100 м² талбайд 12-16 зүйл ургамалтай, ойролцоогоор 14-16 ц/га ургацтай болно. Алтан харгана, нарийн харгана, том хялгана, саман ерхөг, дэрвээн хазаар өвс, имт гичгэнэ, цагаан дэмэг, агь, говийн ганга, цахилдаг, ортууз, арзгар согсоот, таана, хөмөл, амманы сэдэргэнэ зэрэг ургамал голлон ургана. Ургамлын дундаж өндөр нь 20-30 см.

Хуурай хээрийн бэлчээр

Чулууны орд талбайн баруун болон хойт хэсэгт бага хэмжээгээр илрэх ба Монгол өвс-хазаар өвс-таанат бүлгэмдэл гол төлөөлөгч нь болдог. Тусгал бүрхэц нь 25 хувь, дэрсэн толботой, 100 м²-д монгол өвс, хазаар өвс, таана, хөмөл, арзгар согсоот, агь зэрэг 8-9 зүйл ургамалтай, 8-10 ц/га ургацтай. Ургамлын дундаж өндөр нь 30 см.

Нам хотос, хоолой хөндийн бэлчээр

Чулууны орд орчмын зүүн өмнөт, доод хэсгээр дэрс бүхий бударгана-таанат, дэрст, дэрс-хиагт бэлчээрийн ургамлын тусгал бүрхэц 15-20 хувь, 100 м² талбайд 10-17 зүйл ургамалтай, 10-12 ц/га ургацтай байна. Дов сондуултай, хааяа мэрэгчдэд өртсөн байх нь бий. Ургамлын дундаж өндөр нь 20 см.

Ордын талбайн түүний орчмын бэлчээрийн өөрчлөлт

Ордын эдэлбэрт өртөөгүй газар нь сум орон нутгийн газрын нэгдмэл сангийн ангиллаар ХАА-н бэлчээрийн газарт болон хамаарна. Энд антропоген болоод техноген нөлөөлөл, эх үүсвэрээс шалтгаалсан ургамлын нөмрөгийн талхагдалд орсон ч малын бэлчээр хэвийн байгаа нь энэ жил хур тунадас олон жилийн дунджаас ахиу унаж дулаарал нэмэгдэх болсонтой холбоотой болов уу. Гэвч орд олборлолт явуулсан нөхцөлд хээрийн бүсийн нам толгод тэдгээрийн хоорондох хотгор, хотос хоолой, тал

газрын сийрэг ургамалжилт бүхий элсэрхэг хүрэн хөрстэй газар нь хэрж сүлжсэн зам харгуй, хөрс хуулалтын явцад хөрсний эвдэрэлд орно. Иймд ордын хөрс хуулалт, олборолтын хэмжээ, стандартыг нарийн төлөвлөж, түүнийг мөрдөж ашиглах шаардлагатай.

Энэ хээрт бэлчээрийн ургамал нь тусгагийн бүрхэц бага ч шимт чанараар харьцангуй сайн байдаг. Бэлчээрийн ургамал нь хагдравч үндсэн дээрээ удаан хугацаагаар хадгалагдаж жилийн ихэнхи хугацаанд хагд өвстэй байдаг. Ер нь хээрийн ургамал хагдарсан үедээ бусад нутгийнхаас шим тэжээлээр илүү байдаг, иймээс энэ нутгийн бэлчээрийг хамгаалахад онцгой анхаарах шаардлагатай.

1. Хүний хүчин зүйлийн нөлөө буюу аж ахуйн үйл ажиллагаа (малталт)-ны явцад механикаар буй болсон тоос шороо ургамал болоод хөрсөн бүрхэвчид шууд нөлөөлж байдаг бөгөөд энд хөл газрын ургамал зонхилно (Зураг№4).

Зураг №4. Ордын зүүн талд талхлагдсан ургамалжилын бүлгэмдэл.

"ДОЦ" ХХКийн ордын үйл ажиллагаа байгаль орчинд хэрхэн нөлөөлөх вэ.

1. Юуны өмнө ойр орчмын хөрс, ургамлын бүрхэвчийг механикаар эвдэхээс гадна, тоос шороо нь орчныг салхины аясаар фотосинтезийн процесс явагдах нөхцлийг бууруулан, хөнөөх хүчин чадалтай.

2. Хөрс хуулалтыг нарийн төлөвлөгөөтэй, хянамгай хийж, хөрсний нөхөн сэргээлтийг үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааны салшгүй нэг хэсэг болгон явуулах шаардлагатай.

1.7.Тарималжуулах, ногоон байгууламж:

Ордын олборлолтын дараах нөхөн сэргээлт. “ДОЦ” ХХК-ийн чулууны ордын олборлолтыг явуулсаны дараах биологийн нөхөн сэргээлтийг гүйцэтгэхдээ Монгол улсад ашигт малтмалын олборлолт, нөхөн сэргээлт хийх нэгдсэн аргачлалын дагуу явуулах бөгөөд энэ ажлыг аж ахуйн нэгж болон мэрэгжлийн байгууллагын заавар зөвлөмжийн дагуу гэрээгээр гүйцэтгэнэ.

Дорнод аймгийн чулууны ордын олборлолтыг явуулахдаа хөрсний ургамал ургаж болох үржил шимтэй өнгө давхаргыг тусд нь авна. Олборлолтыг гүйцэтгээд техникийн нөхөн сэргээлт хийсний дараа үржил шимт давхаргыг буцааж хучиж, биологийн нөхөн сэргээлт хийнэ.

Биологийн нөхөн сэргээлт хийсний дараа хүн, амьтан, авто хөсөг зорчих хэсгийг тусгаарлаж, ногоон байгууламжийг хашиж хамгаалах шаардлагатай, энд ургамал тарьж нутагшуулахад байгаль цаг уурын хувьд харьцангуй тааламжтай (Номхон далайн муссон Хянганыг давж орж ирээд энд замхардаг). Иймд тухайн орон нутагт ургадаг мод, сөөг болон олон наст өвслөг ургамал сонгож авах нь зүйтэй бөгөөд өөр орон нутгаас гоёл чимэглэлийн хийгээд жимс, жимсгэнэт сөөг, сөөгөнцөр, олон наст өвслөг ургамлыг ч тарьж нутагшуулах боломжтой юм. Үүний тулд услалтын асуудлыг ч мөн бүрэн шийдэх (худаг ухах) хэрэгтэй (Хүснэгт №2).

Хүснэгт №2. Лицензийн талбайд нөхөн сэргээхэд ашиглах зүйл ургамал

Дээж авсан цэг	Ургамалжилтын хэв шинж	Нөхөн сэргээхэд ашиглах	
		Мод, сөөг ургамал	Олон наст өвслөг ургамал
1	Үетэн - алаг өвст хээр (128/Х-II-2-7)	Одой хайлас, лаврнавчит улиас, хус зэрэг мод, бариулт бүйлэс, удвалнавчит тавилгана, дагуур сарнай /нохойнхушуу/, сибирь гүйлс, харганын төрлийн сөөг ургамал тарих нь зүйтэй.	Саман ерхөг, хялгана, цагаалин цахилдаг болон гадаад, дотоодын олон наст ургамал
2-3	Ботууль-жижиг дэгнүүлт үетэн-алаг өвст хээр (102/Х-I-2-1)		
4-5	Алаг өвс - агь - үетэнт хээр (56/У-V-2-1)		
6-7	Жижиг дэгнүүлт үетэн - алаг өвст (42/ У-IV-2-11)		
8	Хялганат, хялгана-алаг өвст(110/Х-I-2-9)		

Ордын ажилчдын хотхоны хамгаалалтын зурвас-ыг байгуулахдаа олборлолтын талбайн байгуулалтын зургийг үндэслэн мод, сөөг, сөөгөнцөр ургамлыг 2-3 эгнээ тарина. Зурвасын гадна талаас:

1-р эгнээнд. Улиас, хайлаас, хус, шинэс зэрэг модыг 2-3 метрийн зайтай сөөлжүүлэн тарина.

2-р эгнээнд. Сөөг, сөөгөнцөр ургамлын үрслэг, суулгацыг 40-50 см өргөнтэй, 20 см-ийн гүн шуудуунд 20-30 см-ийн зайтай тарина.

Олон наст өвслөг ургамал: Олборлолтын дараа нөхөн сэргээлтийн хэсэгт нэг болон олон настын үрийг 1x1 м² талбайд 10-20 гр-аар тооцож тарина. Үрийг 1-2 см-ийн гүнд суулгаж элсээр хучиж шүршүүрээр услана. Эхний 1 сард өдөр алгасч услах ба тарьснаас хойш 2-3 сарын дараа 3-4 хоног өнжөөд услана.

1.8.Бичиглэл хийсэн талбай, цэг

Бичиглэл №1

Газрын нэр: Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 3-р багийн нутаг дэвсгэрт орших Чулууны “ДОЦ” ХХК-ийн орд ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн зүүн урд хэсэгт.

Солбилцол: 48°03'14.7"N 114°25'12.4"E h = 762 м

Бүлгэмдлийн нэр: Хялгана – хазаар үетэн – алаг өвст бүлгэмдэл

Ургамлын бүрхэц: 25-30%

Зонхилох ургамал	Арви	Бүрхэц	Дагалдах ургамал
<i>Stipa baicalensis</i>	Сор ₁	10	<i>Artemisia frigida</i>
<i>Cleistogenes squarrosa</i>	Sp	5	<i>Orostachys fimbriata</i>
<i>Caragana stenophylla</i>	Sol	2	<i>Allium polyrrhizum</i>
			<i>Haplophyllum dauricum</i>
			<i>Artemisia scoparia</i>
			<i>Caragana microphylla</i>
			<i>Achnatherum splendens</i>
			<i>Saussurea amara</i>

Тэмдэглэл: Энд одоогоор үйл аижллагааны талхагдалд өртсөн, хялганат хуурай хээрийг төлөөлнө.

Бичиглэл №2

Газрын нэр: Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 3-р багийн нутаг дэвсгэрт орших Чулууны “ДОЦ” ХХК-ийн орд ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн зүүн урд хэсэгт.

Солбилцол: 48° 08' 00.9", 114° 32' 18.8"   h = 768 м

Бүлгэмдлийн нэр: Жижиг дэгнүүлт үетэн – алаг өвст хээр

Ургамлын бүрхэц: 30-40%

Зонхилох ургамал	Арви	Бүрхэц	Дагалдах ургамал
<i>Stipa baicalensis</i>	Cop ₁	10	<i>Artemisia scoparia</i>
<i>Cleistogenes squarrosa</i>	Cop ₁	10	<i>Orostachys fimbriata</i>
<i>Achnatherum splendens</i>	Cop ₁	10	<i>Leymus chinensis</i>
<i>Artemisia frigida</i>	Sp	5	<i>Caragana microphylla</i>
			<i>C. stenophylla</i>
			<i>Saussurea amara</i>
			<i>Salsola collina</i>
			<i>Allium polyrrhizum</i>

Тэмдэглэл: Алаг өвс – үетэн зонхилсон (хүрэн хөрстэй) бага зэргийн гүдгэрдүү гадарга нь хуурай хээрийг төлөөлнө.

Бичиглэл №3

Газрын нэр: Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 3-р багийн нутаг дэвсгэрт орших Чулууны “ДОЦ” ХХК-ийн орд ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн урд хэсэгт.

Солбилцол: 48°03'11.6"N 114°25'10.0"E h = 762 м

Бүлгэмдлийн нэр: Хялгана – хазаар үетэн – алаг өвст бүлгэмдэл

Ургамлын бүрхэц: 25-30%

Зонхилох ургамал	Арви	Бүрхэц	Дагалдах ургамал
<i>Stipa baicalensis</i>	Сор ₁	5	<i>Artemisia frigida</i>
<i>Cleistogenes squarrosa</i>	Sp	10	<i>Orostachys fimbriata</i>
<i>Caragana stenophylla</i>	Sol	2	<i>Allium polyrrhizum</i>
			<i>Haplophyllum dauricum</i>
			<i>Artemisia scoparia</i>
			<i>Caragana microphylla</i>
			<i>Achnatherum splendens</i>
			<i>Saussurea amara</i>

Тэмдэглэл: Энд одоогоор үйл аижлагааны талхагдалд өртсөн, хялганат хуурай хээрийг төлөөлнө.

1.9. Ургамлан бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах зөвлөмж

Ордын үйл ажиллагаа болон овоолго шорооноос ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс зайлс хийх боломжгүй ч доорх арга зөвлөмжүүдийг авч хэрэгжүүлснээр сөрөг нөлөөллийг бууруулах, хянах, сайжруулах бүрэн боломжтой.

- I. Ордын дотоод төлөвлөлт, газар ашиглалтыг зөв хийж ургамлан нөмрөгт сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх талбайг хамгийн бага хэмжээнд төлөвлөх, ордын дотоод овоолгыг аль болох их хийж хаягдал чулуулгийн овоолгын талбайг багасгах арга хэмжээг авч ажиллах хэрэгтэй.
- II. Авто замаас ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд төслийн хэмжээнд авто замын маршрут төлөвлөлтийг маш сайн хийх, нэг замын бодлого боловсруулж түүнийг чанд мөрдөж ажиллах, ордын бүсэд хурдны дээд хязгаарын тогтоож ажиллах, байнга ашиглагдах зам талбайг хатуу хучилттай болгох, замаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах үүднээс усалгаа арчилгаа тордолтын арга хэмжээг байнга гүйцэтгэж байх хэрэгтэй. Авто замын 2 талаар мод бут сөөг тариалах хамгаалалтын ногоон зурвас байгуулах гэх мэт арга хэмжээг үе шаттай хэрэгжүүлэх.
- III. Ургамал сийрэгших, төрөл зүйлийн бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт ороход гол нөлөөлж буй хүчин зүйлийн нэг яах аргагүй тоосжилт болох юм. Иймээс тоосжилтыг бууруулахын тулд төслийн талбайд хурдны хязгаарлалтыг тогтоож маш сайн хэрэгжүүлж ажиллах хэрэгтэй, өндөр ачаалалтай шороон замуудын усалгаа чийгшүүлэлтийг нэмэгдүүлэх, авто зогсоолуудыг хатуу хучилттай болгох шаардлагатай.
- IV. Шимт хөрсний овоолгыг тусгай талбайд хуримтлуулж стандартын дагуу хадгалж хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, хадгалах хугацаанд гадаргууг ургамалжуулж хөрс бүтэц шинж чанараа алдах, салхиар хийсэх, үерийн усаар угаагдахаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх. Мөн хашаажуулах шаардлагатай.
- V. Хаягдал чулуулгийн овоолгыг стандартын дагуу өндөр, налуу үүсгэж хэлбэржүүлэх, гадаад овоолгыг аль болох хамгийн бага хэмжээнд үүсгэх, түлхүү дотоод овоолго үүсгэж нөхөн дүүргэлтэд ашиглахад хялбар байх нөхцөл бололцоогоор хангах, үйл ажиллагааны явцад хаягдал чулуулгийн овоолгыг нөхөн сэргээх ургамалжуулах туршилт судалгааны ажлыг хийж үр дүнг харгалзан ордын хаалтын нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөг боловсруулах нь зүйтэй.
- VI. Төслийн талбайн нөлөөлөлд өртсөн зам талбайг ургамалжуулах, мод бут тариалах нь тухайн орчинд агаарын бохирдлыг бууруулах, тухайн орчны иргэд болон хотхоны ажилчдын эрүүл таатай орчинд амьдрах нөхцөл бололцоог бий болгох, сөрөг нөлөөллийг бууруулах олон талын эерэг ач тустай юм.
- VII. ШУА Ботаникийн цэцэрлэгт хүрээлэнгээс 21 аймгийн 330 суманд тарих боломжтой сөөг болон модлог ургамлын жагсаалтыг гаргасан бөгөөд Дорнод аймгийн Хэрлэн суманд Яшилдуу Чацаргана - *Hippophae rhamnoides* L., Азийн Монос (Мойл) - *Padus asiatica* Kom., Үслиг Улиас - *Populus pilosa* Rehd., Анхилуун Улиас - *Populus suaveolens* Fisch., Том үрт Хайлас - *Ulmus macrocarpa* Hance., Одой Хайлас - *Ulmus pumila* L., Бариулт Бүйлэс - *Amygdalus pedunculata* Pall., Сибирь Гүйлс - *Armeniaca sibirica* (L.) Lam., Ледебурын Бургас - *Salix ledebouriana* Trautv., Бяцхан молцогт

- Бургас - *Salix microstachya Turcz.*, Миабейн Бургас - *Salix miyabeana Seemen.*, Хуурамч таван дохиурт Бургас - *Salix pseudopentandra Flod.*, гэх мэт мод болон сөөг ургамлыг ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд сум орон нутагтай хамтран тохиромжтой газруудад хэрэгжүүлэх нь зүйтэй.
- VIII. Нөхөн сэргээлтийн ажлыг гүйцэтгэхдээ овоолгын налуу, шимт хөрсний зузаан, тариалах үрийн хэмжээ, суулгах гүн зэрэг агротехнологийн нөхцөл болон тариалалт хийх хугацааг тогтоохдоо Монгол Улсын MNS5914:2008, MNS 5915:2008, MNS5916:2008, MNS5917:2008, MNS5918:2008 зэрэг стандартууд болон олон улсын шилдэг туршлагыг хослуулан хэрэгжүүлэх. Нөхөн сэргээлтэд тухайн бүс нутгийн онцлогт тохирсон үет ургамлын төрөл зүйлийг түлхүү ашиглах шаардлагатай. Байгалийн болон нутгийн ургамлын үрийг цуглуулан нөөц санг бий болгох нөхөн сэргээлтэд хэрэглэх. Нөхөн сэргээлтийн туршилт судалгааны талбай бий болгож түүнд нутгийн ургамлын үрийг тарьж турших арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, Нөхөн сэргээлтэд мэргэжлийн байгууллага орон нутгийн иргэн, аж ахуй нэгж байгууллагуудыг татан оролцуулах зайлшгүй шаардлагатай.
- IX. Тухайн төслийн үйл ажиллагааны явцад нөлөөлөлд өртсөн талбайг биологийн аргаар нөхөн сэргээхдээ “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах, техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5918:2023 стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх бөгөөд тухайн стандартад тусгагдсан хээрийн бүсэд зонхилон ургадаг үет ургамлууд мөн Монгол улсад үрийн олдоц сайтай ургамлууд болох Саман ерхөг (*Agropyron cristatum*), Цагаан суль буюу хиаг (*Elymus chinensis*), Соргүй согоовор (*Bromus inermis*), Ботууль (*Festuca sp*) гэх мэт төрөл зүйлийг түлхүү ашиглах бол сөөг ургамлаас тухайн бүс нутагт ургадаг 2 зүйл харгана болох Жижиг навчит Харгана (*Caragana microphylla*), Нарийн навчит Харгана (*Caragana stenophylla*) 2 зүйл харганы үрийг байгаль дээрээс түүж нөхөн сэргээлтэнд ашиглах. Мөн зарим үет ургамлын үрийг байгаль дээрээс түүж үрийн сан бий болгож нөхөн сэргээлтэнд ашиглах нь зүйтэй: Нөхөн сэргээлтийг хийхдээ үрийн нормыг MNS:5918:2023 стандартад тусгагдсаны дагуу 1 га талбайд 60 – 80 кг холимог үр байх бөгөөд уг үрийн хольцод үетэн 50 – 60%, буурцагтан 20%, бусад ургамал 20% байхаар тооцоолох нь зүйтэй.
- X. Уг төсөл хэрэгжсэнээр тухайн орчны мэлчээрт ямар нэгэн хэмжээнд сөргөөр нөлөөлж буй учир ордын ойр орчмын айлуудад өвөл хавартаа бэлчээрийн дэмжлэг үзүүлж өвс нэмэлт тэжээлийг цаг хүндэрсэн жилүүдэд авч өгч байх.
- XI. “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө” ний хүрээнд байгаль орчны хяналт шинжилгээний ажлыг мэргэжлийн судлаач, эрх бүхий байгууллагаар хийлгүүлж ургамлын хяналт мониторингийг жил бүр хэрэгжүүлж ажиллах хэрэгтэй.
- XII. Хээрийн түймрээс болгоомжлох, гал түймрийн аюулгүй байдлыг маш сайн хангаж, ажилчдад заавар зөвлөмж байнга өгч байх. Мөн ордын хэмжээнд хээрийн түймрийн эрсдэлээс сэргийлэх төлөвлөгөө боловсруулан ажиллах зайлшгүй шаардлагатай. Мөн төслийн талбайн гадна хэсгээр түймрээс хамгаалах зурвас шуудуу татаж жил бүр сэргээн ажиллах шаардлагатай.

ДҮГНЭЛТ

1. “Овоот” нэртэй талбай нь Улаанбаатар хотоос зүүн тийш 650 км-т Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт Чойбалсан хотоос баруун тийш 7.5 км-т Хэрлэн голын хойд талд 803.0 тоот өндөрлөгтэй Овоот уулаас 3Х 70 хэмээр 500 метр зайд М-50-133 хавтгайд байрлана.
2. Хээрийн судалгааны үед 1м² талбайд 9-13 зүйл ургамал тэмдэглэгдэж байв. Хялгана, Саман ерхөг, Дааган сүүл, Дэрвээн хазаар өвс зэрэг үетэн ургамал бас Дэрвээн буржгар, дагуур хатны цэцэг, Дагуур хүж өвс, дэлхээ тогторгоно, анхил сонгино зэрэг ургамлууд их бага хэмжээтэй бүлгэмдэлд байнга тохиолдож байна. Төслийн талбайн ургамлын тусгаг бүрхэц их газраа 85-90%, дундаж газраа 50-60% бага газраа 30-45% -ийн бүрхэцтэй байв. Төслийн талбайд 6 төрлийн ургамлан бүлгэмдлийг дагаж 22 овогт хамаарах 60 орчим төрлийн 67 зүйл ургамлыг бүртгэсэн.
3. “ДОЦ” ХХК-ийн чулууны орд нь баруун хойноос зүүн хойт (ерөнхийдөө хойт хэсэг) хэсгийг дагаж хуурай хээрийн дэгнүүлт үетэнт, хялгана-жижиг дэгнүүлт үетэнт, хялгана-агьт хээр тааралдаж байхад, зүүн хэсэг, өмнөд биеэр хялгана-хазаар өвс- алагөвст, үетэн- шарилж- алагөвст хээрийн бүлгэмдэл байдаг.
4. Судалгаа явуулсан орд орчмын ашиглалтанд өртөөгүй талбай нь харгана бүхий жижиг дэгнүүлт үетэн-элдэвөвс-хялганат жинхэнэ хуурай хээрийн хэв шинжийг илэрхийлдэг. Энэ талбай нь ургамал-газар зүйн мужлалаар Дорнод Монголын хээрт хамаарах бөгөөд хүрэн хөрсөнд ургах ихэвчлэн дараах хэв шинж бүхий бүлгэмдэлтэй бэлчээр зонхилно.
5. Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт байрлах “ДОЦ” ХХК-ийн чулууны орд 26.67 га талбайд талын элсэрхэг хүрэн хөрс тархсан байна. Эл хөрсний 0-24 см-ын гүнд ялзмагийн агууламж 1,6-1,7% буюу дунджаар 1,65% байна. Хөрс нь уусмлын орчин (рН 7.6-8,9) дунд шүлтлэг, давсгүй гэх мэт агрохимийн “сайн” үзүүлэлтүүдийг хадгалж байна.
6. Элсэнхэг хүрэн хөрсний хувьд хүнд металлуудын агууламж зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс 1-12 дахин бага байна.
7. Төслийн талбайд нийт 3 цэгт ургамлын бүрэн бичиглэл хийхэд тус цэгүүдийн орчимд ургамлын тусгагийн бүрхцийг бүс нутгийн дундаж бүрхэцтэй харьцуулан үзэхэд 3 цэгт бүс нутгийн дунджийн хэмжээнд буюу 30-40% харин 1 цэгийн ургамлын бүрхэц бүс нутгийн дунджаас бага зэрэг бага байна.

“НАРТ ШУҮН КОНСАЛТИНГ” ХХК ХӨРСНИЙ ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИ

Монгол улс, Улаанбаатар хот, Сонгино Хайрхан
дүүрэг, 19-р хороо, ҮЭГ, ЗК 17024 Ш/х 10
Утас: (976)-99176123, 99231836

E-mail: nartconsulting@gmail.com

№ 25/05-20/2

Захиалагч: “Доц” ХХК

Дээж авсан цэг: Дорнод аймаг, Хэрлэн сум, 3-р баг, чулууны орд

Сорьц авсан огноо: 2025 оны 05 сар 07 өдөр

Шинжилгээ хийсэн огноо: 05 сарын 20

1. ХӨРСНИЙ ХИМИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

№	Дээж авсан гүн, см	pH	Давс, %	ЦДЧ, ds/m	Ялзмаг, %	CaCO ₃ , %	NO ₃ , мг/100г	Солилцох сууриуд, мг-экв/100 г		Шим тэжээлийн элементүүд, мг/100г	
								Ca ⁺²	Mg ⁺²	P ₂ O ₅	K ₂ O
Зүс 1											
1	0-49	8.60	0.016	0.039	1.76	0.00	0.09	12	9	1.8	5
Зүс 3											
3	63-78	9.33	0.024	0.059	0.51	2.08	0.17	6	11	0.6	4
Зүс 4											
4	0-35	8.92	0.012	0.028	2.13	0.00	0.05	13	10	1.7	5
Зүс 6											
6	50-68	8.70	0.135	0.328	1.03	1.92	1.28	8	12	0.4	5

2. ХӨРСНИЙ МЕХАНИК БҮРЭЛДЭХҮҮН

№	Дээж авсан гүн, см	Механик ширхэгүүд, % ширхэгийн хэмжээ, мм						
		1-0.25	0.25-0.05	0.05-0.01	0.01-0.005	0.005-0.001	<0.001	<0.01
Зүс 1								
1	0-49	15.3	60.6	10.5	7.3	2.1	4.2	13.6
Зүс 3								
3	63-78	16.9	64.5	7.3	5.4	1.2	4.7	11.3
Зүс 4								
4	0-35	4.9	66.6	11.6	7.9	3.7	5.3	16.9
Зүс 6								
6	50-68	10.9	63.9	8.5	6.7	3.8	6.2	16.7

3. ХӨРСНИЙ ХҮНД МЕТАЛЛЫН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Дээж авсан газар, Газар зүйн байршил	Дээж авсан гүн, см	Cr	Pb	Cd	Zn	Cu	Ni
		мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг
Зүс 2	49-63	23.2	40.0	0.0	59.4	14.7	1.0
Зүс 5	35-50	24.2	36.5	0.0	65.8	18.5	7.2
Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, MNS 5850:2019							
Элсэрхэг хөрс		60	50	1	100	60	60
Шавранцар хөрс		100	70	1.5	150	80	100
Шаварлаг хөрс		150	100	3	300	100	150

*Харгалзах түвшин * Жич: Энэхүү шинжилгээний хариу нь тухайн цэгийн дээжэнд хамаарна

ЗАДЛАН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ АРГЫН СТАНДАРТУУД : (Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтүүд
MNS3310:1991, MNS ISO10390, хөрсний механик бүрэлдэхүүн MNS6824:2020, Хүнд металлуудыг -
хаан дарсанд атом шингээлтийн спектрометрээр MNS ISO 11466:2007)

ЗАДЛАН ШИНЖИЛГЭЭГ ГҮЙЦЭТГЭСЭН: *Овоодорж* Х.УУГАНЦЭЦЭГ, С.НЯМДАШ
ХЯНАСАН ЛАБОРАТОРИЙН ЭРХЛЭГЧ : *Овоодорж* Г.СОЛОНГО Ph.D, Дэд профессор

Нарт ШУҮН Консалтинг ХХК

БАТЛАВ.
"ХЭРЛЭН ТОХИЖИЛТ
ҮЙЛЧИЛГЭЭ" ОНӨААТҮГ-ИЙН
ЗАХИРАЛ *М.АЛТАНХУЯГ*

БАТЛАВ.
"ДОЦ" ХХК
ЗАХИРАЛ *Б.БАЗАРГҮР*

ХАМТРАН АЖИЛЛАХ ГЭРЭЭ

2025 оны 01 сарын 31 өдөр

Чойбалсан хот

Нэг талаас "Хэрлэн тохижилт үйлчилгээ" ОНӨААТҮГ (цаашид "А" тал гэнэ), түүнийг төлөөлөн Ерөнхий нягтлан бодогч ажилтай Өлзийхутаг овогтой Пүрэвсүрэн

Нөгөө талаас түүнийг төлөөлж захирал албан тушаалтай Б.Базаргүр (цаашид "Б" тал гэнэ), /РД:2011506/ бид дараах нөхцөлөөр энэхүү гэрээг байгуулав.

1. "А", "Б" талын нийтлэг үндэслэл

1.1. "А", "Б" талууд нь хүний эрүүл мэнд хүрээлэн байгаа орчинд үзүүлэх хортой нөлөөллийг арилгах түүнээс урьдчилан сэргийлэх хоггүй цэвэр орчинд ажиллаж, амьдрах зорилгоор тогтоосон хуваарийн дагуу хаягдал хогийг цуглуулан тээвэрлэж хамтран ажиллана.

1.2. Гэрээний хугацааг "А", "Б" талууд 2025 оны 01 дугаар сарын 31-ны өдрөөс 2026 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр хүртэл хугацаатай байгуулав. /Гэрээний хугацааг талууд тохиролцон сунгаж болно./

2. "А", "Б" талын хамтын ажиллагааны удирдлага, хяналт

2.1. "А", "Б" тал нь гэрээний хэрэгжилт болон талуудын гэрээний талаарх үйл ажиллагаанд хяналт тавих эрхтэй.

2.2. Талууд аль нэг талынхаа шаардсан үед хамтын ажиллагаатай холбоотой өөрийн хийсэн ажлын талаар тайлагнаж болно.

3. Нэг. "А", "Б" талуудын эдлэх эрх, хүлээх үүрэг

3.1. "Б" тал нь гэрээнд заагдсан хэмжээ, хугацаанд хог хаягдлыг тээвэрлүүлнэ.

3.2. "Б" тал нь хог хаягдлын хураамж **100,000 /Нэг зуун мянган/** төгрөгийг Захиргааны хэм хэмжээний актын 2023 оны 07.28-ны өдрийн 6325 дугаарт бүртгэлтэй Дорнод аймаг Хэрлэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2023.06.30-ны өдрийн 14/01 тоот тогтоолоор батлагдсан хураамжийн дагуу тооцон "А" талын Хаан банкны **5423157489** тоот дансанд сар бүрийн 25-ны дотор шилжүүлэх

3.3. "А", "Б" тал нь "Хог хаягдлын тухай" хуулийн 10 дугаар зүйлийг мөрдлөг болгон ажиллана.

3.4. "Б" тал нь "А" талд хог хаягдлын хураамжийг төлөөгүй тохиолдолд хог хаягдлыг тээвэрлэхгүй.

3.5. "А" тал хог хаягдлыг гэрээнд заагдсан хугацаанд аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангасан тусгай тоногдсон автомашинаар тээвэрлэнэ.

3.6. "А" тал нь "Б" талын хог хаягдлыг **сард 1 удаа** ачиж тээвэрлэнэ.

3.7. Тус гэрээний нэмэлт заалтад дурдсан эрх үүрэг, хориглох заалтыг иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагууд тус тусын мөрдөх хэсгийг мөрдлөг болгон ажиллана.

3.8. "А" тал нь "Б" талын хог хаягдлыг сард дуудлагаар болон төлөвлөсөн хуваарийн дагуу ачиж тээвэрлэх явцад "Б" тал нь "А" талд хогийг цогтой үнс нурмын хамт ачуулахыг хориглоно.

3.9. "Б" тал хогийг цогтой үнс нурмын хамт ачуулсан нь тогтоогдож, "А" талд эрсдэл учруулбал учирсан хохирлыг буруутай байгууллага, аж ахуйн нэгж хариуцан төлнө.

3.10. Хог хаягдлын тухай хуулийн 41.3-т заасан овор хэмжээ ихтэй болон барилгын хог хаягдлыг тээвэрлэх, устгах үйлчилгээний хөлс нь энэ хуулийн 41.1-д заасан хураамжид хамаарахгүй, 41.4. энэ хуулийн 41.2, 41.3-т заасан үйлчилгээний хөлсийг хог хаягдлыг хүлээн авах иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай байгуулах гэрээний үндсэн дээр тохиролцон тогтооно гэж заасны дагуу дараах заалтын дагуу үнэ тарифыг баримтлан "Б" тал нь "А" талын дансанд төлбөрийг шилжүүлнэ.

3.11. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын энгийн хог хаягдлын үйлчилгээний хураамжийг үүсгэж байгаа хог хаягдлын хэмжээнээс хамааруулан тооцно.

3.12. Дорнод Аймаг Хэрлэн сумын Засаг даргын 2022 оны 06 дугаар сарын 28-ны өдрийн А/199 Шинээр байгуулсан хогийн цэгт хог хаягдлыг тээвэрлэх тухай захирамжийн дагуу Хэрлэн сум, Чойбалсан хотод үйл ажиллагаа явуулж буй Хоол үйлдвэрлэл болон мах, махан бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл, зам, барилгын компанийн хог хаягдлыг 2022 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн Баянтүмэн сумын нутаг дэвсгэр дэх шинэ хогийн төвлөрсөн цэгт татан зайлуулна.

3.13. Баян түмэн сумын шинэ хогийн цэгт хоол үйлдвэрлэл, малын гаралтай бүтээгдэхүүн, сэг зэм, яс, зам болон барилгын хаягдал хогийг татан зайлуулах өртөг нь байршлаас шалтгаалан бусад энгийн хог хаягдлаас илүү төлбөртэй байна.

3.14. Баян түмэн сумын шинэ хогийн цэгт хог тээвэрлэх хуваарийн /хавсралт-1/-ийн дагуу хийж гүйцэтгэж болно.

4. Маргааныг шийдвэрлэх

4.1. Гэрээгээр хүлээсэн үүрэгтэй холбоотой асуудлаар 2 тал харилцан зөвшилцөн, тохиролцоонд хүрээгүй тохиолдолд холбогдох хуулийн байгууллагаар шийдвэрлүүлнэ.

5. Бусад нэмэлт заалт

5.1. "А" "Б" талууд үйл ажиллагаандаа Монгол Улсын Иргэний тухай хууль, Хог хаягдлын тухай хууль тогтоомж, бусад хууль тогтоомжийг удирдлага болгоно.

5.2. Хог хаягдлын талаар иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагын эрх, үүрэг

5.2.1. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага дараах эрх эдэлнэ:

5.2.2. Хог хаягдлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдийн талаар төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагад мэдээлэх, хариуцлага хүлээлгэхийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас шаардах;

5.2.3. Хог хаягдлын талаар мэргэжлийн байгууллагаас арга зүйн туслалцаа, зөвлөгөө авах

5.3. Хог хаягдлын талаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага дараах үүрэг хүлээнэ:

5.3.1. Хог хаягдлын тухай хуулийн 9.1.3-т заасан журмын дагуу энгийн хог хаягдлаа ангилан ялгах.

5.3.2. Хог хаягдлын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангасан хогийн савтай байх.

5.3.3. Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь хог хаягдал цуглуулах, тээвэрлэх эрх бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллагатай буюу /"Хэрлэн тохижилт үйлчилгээ" ОНӨААТҮГ-тай/ хог тээврийн үйлчилгээний гэрээ байгуулах,

5.3.4. Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаях эсхүл хог хаягдал цуглуулж тээвэрлэх эрх бүхий байгууллага буюу /"Хэрлэн тохижилт үйлчилгээ" ОНӨААТҮГ-т/ шилжүүлэх;

5.3.5. Нийтийг хамарсан цэвэрлэгээ, иргэдийн бүлгээс зохион байгуулсан үйл ажиллагаанд идэвхитэй оролцох;

5.3.6. Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамжийг тогтоосон хугацаанд төлөх

5.3.7 Хог хаягдлыг бууруулах, ангилах, дахин ашиглах, зүй зохистой хаях дадал зуршлыг хэвшүүлэх;

5.3.8. Эзэмшлийн барилга, байгууламжийн гадна хана, хашаа, хайсан дээр хог хаягдал болохоор зар сурталчилгаа байршуулахгүй байх;

5.3.9. Хог хаягдлын тухай хуулийн 9.4.12-т заасан нийтийн эдэлбэр газрын 50 метр хүртэлх хог хаягдал, цас, мөсийг цэвэрлэх;

5.3.10. Барилга барих, буулгах, засварлах үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах, булшлах эрх бүхий иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад шилжүүлж, үйлчилгээний хөлсийг хариуцах;

5.3.11. Хог хаягдлын талаарх сургалтад хамрагдаж, мэдлэгээ дээшлүүлэх;

5.3.12. Хамгийн боломжит арга технологи, байгаль орчинд ээлтэй арга ажиллагааг нэвтрүүлэх замаар хог хаягдлаас хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг бууруулах,

5.3.13. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдлага хог хаягдлын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавина.

5.4. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад хог хаягдалтай холбоотой дараах үйл ажиллагааг хориглоно.

5.4.1. Хог хаягдлыг дэд бүтцийн шугам хоолойд хаях;

- 5.4.2. Нийтийн эдэлбэр газар, ногоон бүс, үерийн далан сувагт хог хаягдал хаях;
- 5.4.3. Хог хаягдлыг ил задгай шатаах;
- 5.4.4. Гэрийн болон нам даралтын зууханд нийлэг материалтай хог хаягдлыг шатаах;
- 5.4.5. Хог хаягдлыг хогийн сав болон тогтоосон цэгээс бусад газарт хаях;
- 5.4.6. Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь хөрс бохирдуулагч жорлон байгуулах;
- 5.4.7. Нийтийн эзэмшлийн эд хөрөнгө дээр зар сурталчилгаа байршуулах, шашны болон зан үйлийн эд зүйлс тавьж хог хаягдал үүсгэх.

6. Гэрээ хүчин төгөлдөр байх

- 6.1. "А", "Б" талууд нь гэрээнд гарын үсэг зурсан үеэс гэрээ хүчин төгөлдөр болж мөрдөгдөнө.
- 6.2. Гэрээг хуульд зааснаас бусад тохиолдолд талууд харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр хугацаанаас өмнө ажлын 10 хоногийн дотор урьдчилан мэдэгдэх замаар гэрээг цуцалж болно. Энэ тохиолдолд шалтгааныг тодорхой бичин албан тоотоор хандана.
- 6.3. Талууд харилцан тохиролцож гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болно.

7. ГЭРЭЭ БАЙГУУЛАГЧ ТАЛУУД:

А" тал:

Хаяг:
Хэрлэн сум 2-р баг
"ХЭРЛЭН ТОХИЖИЛТ ҮЙЛЧИЛГЭЭ"
ОНӨААТҮГазрын Ерөнхий нягтлан
Бодогч /Ө.Пүрэвсүрэн/

/Гарын үсэг/

Тамга, тэмдэг

Утас: 80822832

Б" тал:

Хаяг:
Хэрлэн сум 3-р баг
"Доц"ХХК
Нягтлан бодогч

/Гарын үсэг/

Тамга, тэмдэг

Утас:99573030

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын
2019 оны А/618 дугаар журмын 4 дүгээр
хавсралт

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
БИЕЛЭЛТИЙГ ДҮГНЭСЭН АЖЛЫН ХЭСГИЙН ДҮГНЭХ ХУУДАС.

Дугаар: 09

Огноо: 2025-11-11

Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт "Овоот" нэртэй барилгын чулууны ордод ашиглалтын үйл ажиллагаа явуулж байгаа "ДОЦ" ХХК-ийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт / ... 92.6 / хувьтайгаар дүгнэгдлээ.

Дорнод аймгийн Засаг даргын 2020 оны А/500 дугаар захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг

Дарга:
А.Гантулга

-Байгаль орчны газрын дарга

Нарийн бичгийн дарга:
Н.Сүх-Ялалт

-Байгаль орчны газрын газрын хэвлий, түүний баялагийн ашиглалт, нөхөн сэргээлт, Газарзүйн мэдээллийн систем хариуцсан мэргэжилтэн

Гишүүн:

Н.Билгүүнзаяа

- Байгаль орчны газрын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч

С.Урантогос

-Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын Орчны бохирдол, химийн бодис хариуцсан мэргэжилтэн

Б.Батдорж

-Хэрлэн голын сав газрын захиргааны мэргэжилтэн

Ж.Саран

-Хэрлэн сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч

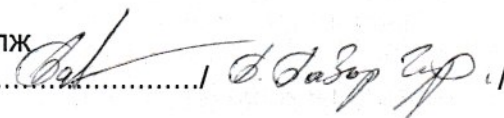
Т.Болдбаатар

-Хэрлэн сумын байгаль хамгаалагч

Б.Бат-оргил

-Хэрлэн сумын 3 дугаар багийн Засаг дарга

Хүлээн зөвшөөрсөн: "ДОЦ" ХХК –ийг төлөөлж

.....

“ЭВДЭРСЭН ГАЗАРТ НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ ХИЙСЭН
ГАЗРЫГ ХҮЛЭЭЖ АВАХ АКТ”

№

2025 оны 11 дугаар сарын 11-ний өдөр

1. Байршлын мэдээлэл		
1.1.	Аймаг, нийслэлийн нэр	Дорнод
1.2.	Сум, дүүргийн нэр	Хэрлэн
1.3.	Газрын нэр	Хэрлэн сумын 3 дугаар багийн Овоотын зүүн талд
2. Нөхөн сэргээлт хийсэн байгууллагын мэдээлэл		
2.1	Нөхөн сэргээлт хийсэн аж ахуй нэгжийн нэр, регистр	“ДОЦ” ХХК РД: 2011506
2.2	Хөрөнгийн хэмжээ, эх үүсвэр	/компани хөрөнгө/
2.3	Тус газрын эвдрэлд өртсөн шалтгаан	Хэрлэн сумын 3 дугаар багийн нутаг Оросуудын зам тавих ажилд ашиглагдаж байсан орхигдсон карьер
2.4	Тус талбайд нийт эвдрэлд өртсөн талбайн хэмжээ (га)	...
2.5	Газрын хэвлийн нөхөн сэргээлт хийх мэргэжлийн байгууллагын эрхтэй эсэх, зөвшөөрлийн дугаар	ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч уул уурхайн “ДОЦ” ХХК 2025 оны дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээний хүрээнд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг өөрийн техник, хүн хүч, хөрөнгөөр хийсэн.
3. 2025 онд хүлээлгэн өгч буй нөхөн сэргээлтийн мэдээлэл		
Техникийн нөхөн сэргээлт		Биологийн нөхөн сэргээлт Байхгүй
- Талбайн хэмжээ: 0,46 га		
- Зардлын хэмжээ: 7500 мян.төг		
4. Орон зайн мэдээлэл		
4.1 Нөхөн сэргээлт хийгдсэн газрын фото зураг	4.2. Хэмжилт, зураглал -Кадастрын зураглал хийсэн мэргэжлийн байгууллага болон хэмжилт хийсэн хүний нэр: -Аймгийн Байгаль орчны газрын мэргэжилтэн Н.Сүх-ялалт, байгаль хамгаалагч Т.Болдбаатар -Хэмжилтэд ашигласан программ, тоног төхөөрөмж:	

	<p>-GPS гар багажаар координатын цэг авч, Google earth зураг дээр тэмдэглэл хийсэн.</p> <p>- Холбогдох утас: 88134564</p> <p>Гарын үсэг: .....</p> <p>.....</p>
<p>4.3 Нөхөн сэргээлт хийсэн газрын солбицол</p> <p>Жич: 4-өөс доошгүй эргэлтийн цэгийн солбицол байна.</p>	<p>-Техникийн нөхөн сэргээлт:</p> <p>Хавсралтаар зураг солбицлыг оруулав</p>
<p>Нөхөн сэргээлт хийсэн газарт хэмжилт хийж талбайн хэмжээг тогтоон полигон хэлбэрээр share.file үүсгэн флаш болон CD-нд хуулж акттай хавсаргана.</p>	
<p>5. Мэдээллийн сангийн бүртгэл</p>	
<p>Нөхөн сэргээлтийг хүлээн авсан ажлын хэсэг нь Байгаль орчны мэдээлллийн сангийн www.eic.mn цахим системийн Нөхөн сэргээлтийн мэдээллийн дэд санд заавал бүртгүүлнэ.</p> <p>Жич: Мэдээллийн санд бүртгээгүй тохиолдолд нөхөн сэргээлтийг хүлээн авсан актыг хүчинтэйд тооцохгүй.</p> <p>Мэдээлэл оруулсан хүний нэр, албан тушаал: Н.Сүх-ялалт, Байгаль орчны газрын газар зүйн мэдээллийн сан хариуцсан мэргэжилтэн.</p> <p>Гарын үсэг:</p> <p>Огноо:</p> <p>Нэмэлт мэдээлэл:</p>	

Нөхөн сэргээлтийн ажил нь холбогдох хууль, журам, стандартад нийцсэн талаарх ажлын хэсгийн дүгнэлт:

“ДОЦ” ХХК-ийн 2025 онд хүлээлгэн өгч байгаа нөхөн сэргээлтийн ажлын үр дүнг аймгийн Засаг даргын 2020 оны А/500 дугаар захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн газар дээр нь хянаж, хэмжилт хийн ажилласан.

Гүйцэтгэсэн нөхөн сэргээлт нь Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны А-138 дугаар тушаалаар батлагдсан аргачлал, MNS5917:2008, MNS5918:2023 стандартын шаардлагыг хангаж байна.

Тиймээс ажлын хэсгийн гишүүдийн 100 хувийн саналаар “ДОЦ” ХХК-ийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хүрээнд хийж гүйцэтгэсэн 0,46 га талбайн техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлын үр дүнг актаар хүлээн авахаар шийдвэрлэсэн.

АКТ ГАРГАСАН:

Дарга:
А.Гантулга - Байгаль орчны газрын дарга

Нарийн бичгийн дарга:
Н.Сүх-Ялалт - Байгаль орчны газрын газрын хэвлий, түүний баялагийн ашиглалт, нөхөн сэргээлт, Газарзүйн мэдээллийн систем хариуцсан мэргэжилтэн

Гишүүн:

Н.Билгүүнзаяа - Байгаль орчны газрын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч

Б.Батдорж - Хэрлэн голын сав газрын захиргааны мэргэжилтэн

Ж.Саран - Хэрлэн сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч

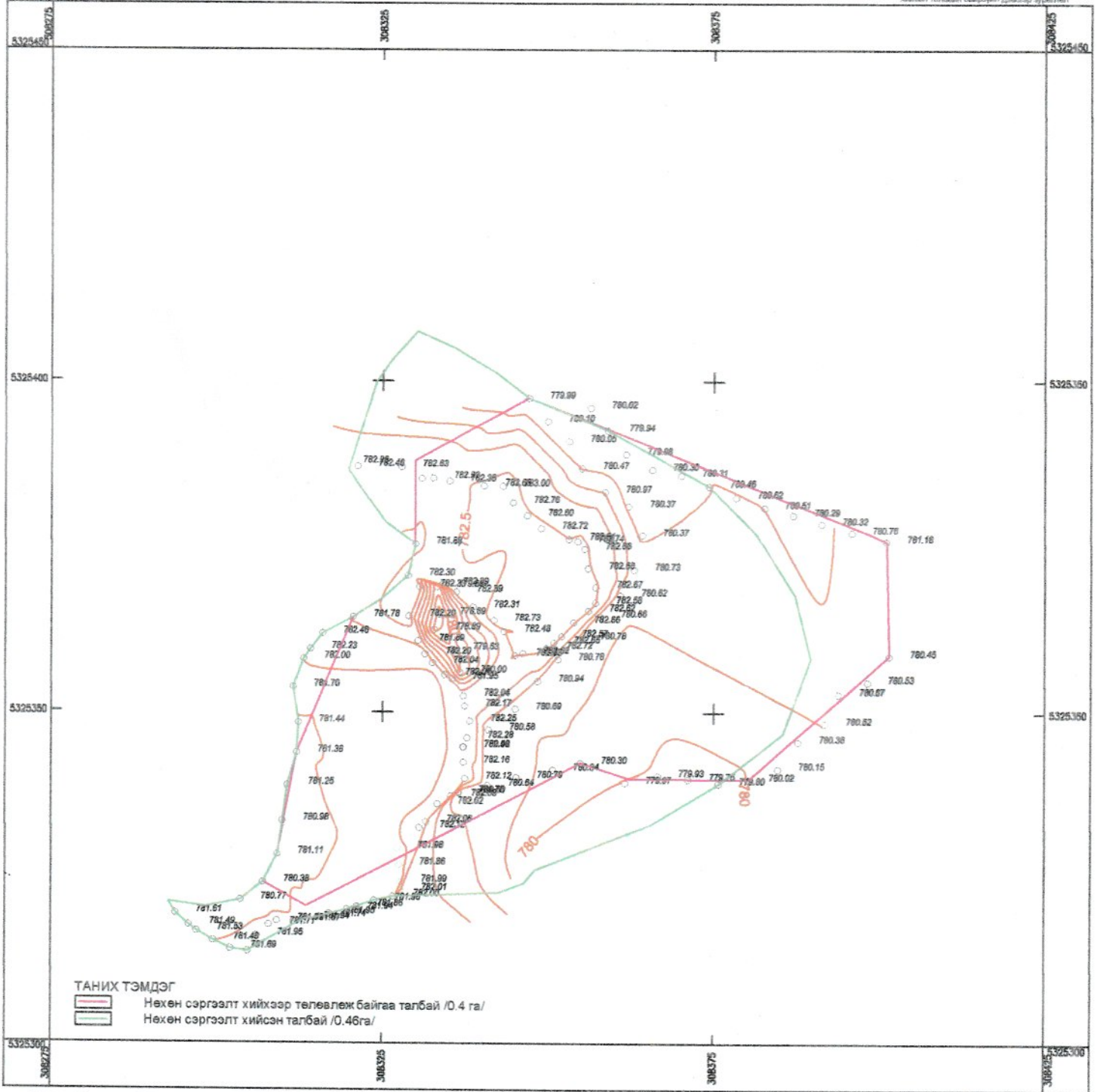
Т.Болдбаатар - Хэрлэн сумын байгаль хамгаалагч

ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРСӨН:

Б.Базаргүр "ДОЦ" ХХК-ийн захирал

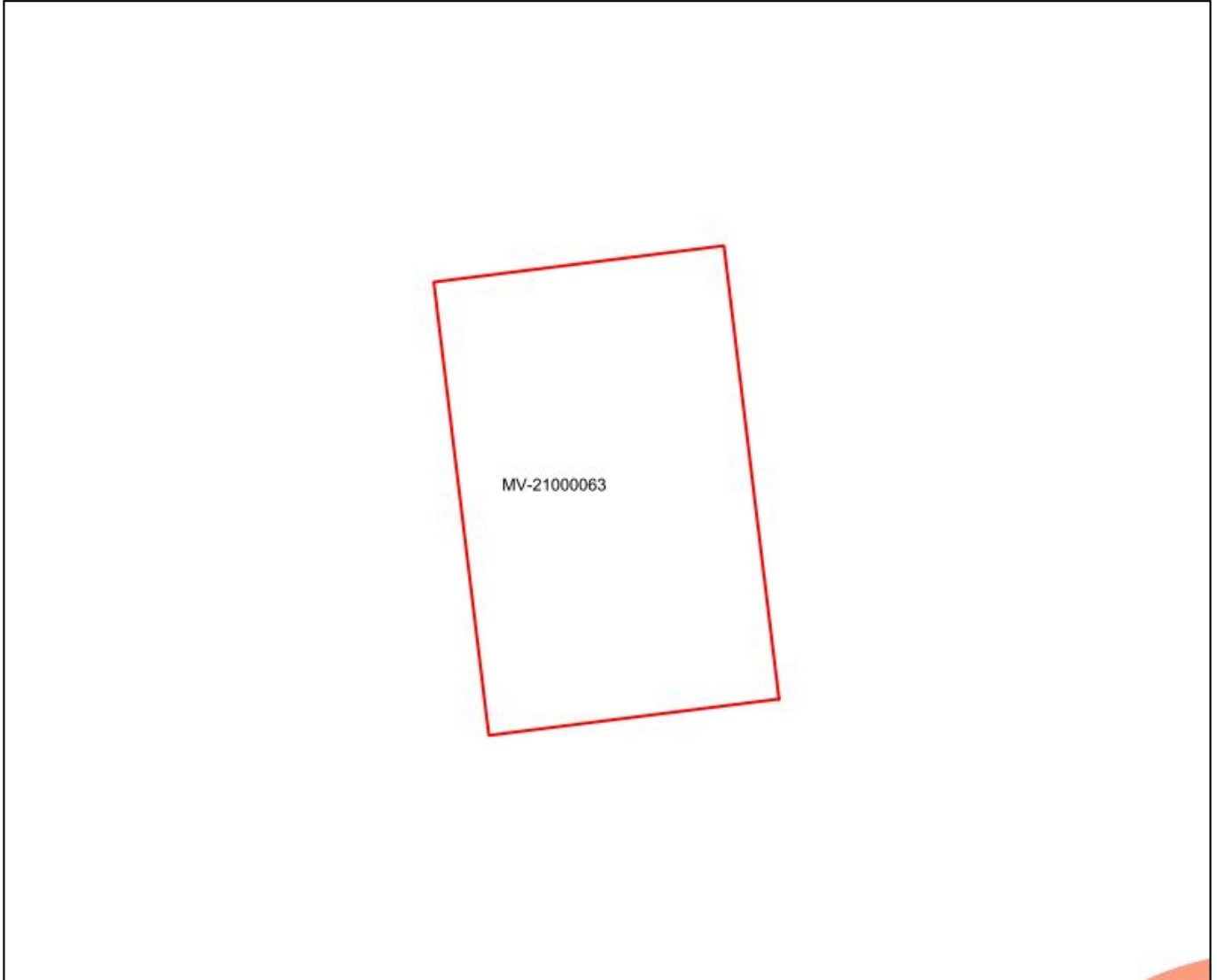

---oOo---

ТАНИХ ТЭМДЭГ

- Нөхөн сэргээлт хийхээр төлөвлөж байгаа талбай /0.4 га/
- Нөхөн сэргээлт хийсэн талбай /0.46га/

ТАНИХ ТЭМДЭГ

Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл

 Ашиглалтын

 Хайгуулын

Засаг захиргааны хил

 Улсын хил

 Аймгийн хил

 Сумын хил

 Аймгийн төв

 Сумын төв

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

 Дархан цаазат газар

 Байгалийн цогцолборт газар

 Байгалийн нөөц газар

 Дурсгалт газар

Хамгаалалтын бүсүүд

 Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх

 Ойн сан бүхий газар

Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс

 Онцгой хамгаалалтын бүс

 Энгийн хамгаалалтын бүс

Ус хангамжийн эх үүсвэр

 Эрүүл ахуйн хориглолтын бүс

 Эрүүл ахуйн хязгаарлалтын бүс

 Тэжээгдлийн муж

Орон нутгийн усны хамгаалалтын бүс

 Орон нутгийн усны хамгаалалтын бүс

Масштаб 1:6119.0

Аймаг, сум, сав газрын нэр: Дорнод аймаг Хэрлэн сум, Хэрлэн голын сав газар

Засгийн газрын 2012 оны 194, 2015 оны 289-р тогтоолоор батлагдсан гол, мөрний урсац бүрэлдэх эхтэй давхцалгүй, ойн сантай давхцалгүй, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүстэй давхцалгүй, улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагтай давхцалгүй байна. Орон нутгийн усны энгийн болон онцгой хамгаалалтын бүстэй давхцалгүй байна.

Огноо: 2025-02-03